

VEIKLOS ATASKAITA 2019

Narkotikų, tabako ir alkoholio
kontrolės departamentas

TURINYS

1. STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS	3
1.1. KONTEKSTO APLINKOS ANALIZĖ	5
1.2. VEIKLOS EFEKTYVUMO DIDINIMAS	8
2. STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS	12
2.1. ALKOHOLIS	13
2.2. ALKOHOLIO PAKLAUSOS MAŽINIMAS	14
2.3. ALKOHOLIO PASIŪLOS MAŽINIMAS	16
2.4. TABAKAS	18
2.5. TABAKO PAKLAUSOS MAŽINIMAS	19
2.6. TABAKO PASIŪLOS MAŽINIMAS	20
2.7. NARKOTIKAI	22
2.8. NARKOTIKŲ PAKLAUSOS MAŽINIMAS	23
2.9. NARKOTIKŲ PASIŪLOS MAŽINIMAS	27
3. PASIEKIMAI, VEDANTYS Į POKYČIUS	32
3.1. STRATEGIJA LIETUVAI	32
3.2. DEPARTAMENTAS VISUOMENEI	33
3.3. INOVATYVI STEBĖSENA	40
3.4. E – PASLAUGOS	47
3.5. DEPARTAMENTAS KOORDINACINIAME PRIEŽIŪROS KONTEKSTE. KOKYBIŠKAS IR EFEKTYVUS VALDYMAS – NAUDA VERSLUI	50
3.6. TARPTAUTINĖ ERDVĖ	56
3.7. TEISINĖS INICIATYVOS	58

1. STRATEGINIO ĮGYVENDINIMAS

VEIKLOS

PLANO

Kontekstas

Valstybėje suformuotas ir įtvirtintas ilgalaikis požiūris psichoaktyvių medžiagų srityje.

Parengta ir patvirtinta **Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018-2028 m. programa** - strateginis dokumentas į žmogų orientuotos, integralios, moksliniais ir faktiniais duomenimis patvirtintos politikos įgyvendinimui, kuris sudarys prielaidas ir sąlygas žmonėms spręsti su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu susijusias jų ar jų artimųjų sveikatos, teisių užtikrinimo, švietimo, socialines ir kitas problemas.

Dažniausiai vartojamos narkotinės ir psichotropinės medžiagos Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, išlieka kanapės ir amfetamino tipo stimuliuojančios medžiagos.

Vis didesnę grėsmę kelia sparčiai auganti naujų psichoaktyviųjų medžiagų (angl. *new psychoactive substances*, NPS) pasiūla.

NPS kontrolės užtikrinimas yra itin sudėtingas dėl didelės medžiagų įvairovės, nežinomo jų poveikio sveikatai, skirtingo šių medžiagų kontrolės reglamentavimo Europos Sąjungos (toliau - ES) valstybėse, galimybės jas įsigyti ir atsisiųsti tiek iš ES valstybių, tiek iš Azijos šalių paprastomis pašto siuntomis ir korespondencija.

- Narkotikai dažniausiai vartojami pasilinksminimo vietose - tinkamiausiu atsaku laikomos žalos mažinimo priemonės.
- Lietuvoje trūksta ankstyvosios intervencijos paslaugų narkotikų vartojimo patirtį turinčiam jaunimui.

- Baudžiamoji atsakomybė už su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis susijusias veikas šiuo metu orientuota į vartotojų baudžiamąjį persekiojimą - baudžiamųjų nusižengimų skaičius išaugo 50 proc.
- Pagrindinis ŽIV užsikrėtimo kelias yra per švirkščiamuosius narkotikus (59 proc. nuo visų užsikrėtimo atvejų).
- Švirkščiamųjų narkotikų vartotojų skaičius Lietuvoje yra didesnis už Europos šalių vidurkį.
- Alkoholio vartojimo Lietuvoje mastas pabrėžia poreikį taikyti visuomenės švietimo priemones, nukreiptas į jos narių sąmoningumą, tinkamas nuostatas dėl alkoholio vartojimo, su tuo susijusių rizikų bei padarinių, motyvaciją kreiptis pagalbos.
- Išlieka didelis alkoholio ir tabako tiek fizinis, tiek ekonominis prieinamumas.

Vis dar yra neišnaudotų priemonių, kurios gali būti taikomos, siekiant dar labiau sumažinti rūkymo ir alkoholio vartojimo paplitimą, ypač tarp jaunimo.

- Rūkymo problema apima beveik trečdalį visuomenės, tačiau pagalba norintiems mesti rūkyti ar atsisakiusiems šio įpročio vis dar nėra pakankamai išplėtotą.
- Reikšminga tabako ir alkoholio kontrolės sritis - akcizų politika, mažinanti šių produktų prieinamumą.
- Teisinio reguliavimo trūkumas sudaro prielaidas iš nekontroliuojamai atgabentos tabako žaliavos nelegaliai gaminti cigaretes.
- Rūkymas sąlygoja apie 15 proc. bendro Lietuvos mirtingumo, o tai reiškia, kad apytiksliai 6 000 Lietuvos gyventojų kasmet miršta nuo rūkymo sukeltų ligų.
- Nauji rinkos diktuojami iššūkiai - prekyba elektroninėmis cigaretėmis ir populiarėjantys naujoviški būdumiai tabako gaminiai.

1.1. KONTEKSTO APLINKOS ANALIZĖ

Teigiami veiksniai	Neigiami veiksniai
Psichoaktyvių medžiagų paklausos mažinimo srityje	
<ul style="list-style-type: none"> Reglamentuotas ankstyvosios intervencijos programos diegimas ir įgyvendinimas kiekvienoje savivaldybėje. Įdiegtos inovatyvios e-prevencijos ir intervencijos priemonės tikslinėms grupėms. Ilgalaikių prevencinių programų vykdymo plėtra mokyklose. ES fondų užtikrinamas trumpalaikės socialinės globos paslaugų teikimas priklausomiems asmenims. Sukurta stebėsenos sistema, leidžianti analizuoti faktinę, objektyvią, patikimą ir palyginamą informaciją apie narkotines ir psichotropines medžiagas. Užtikrintas pakaitinio gydymo tęstinumas tardymo izoliatoriuose ir areštinėse. Sudarytos sąlygos visiems ŽIV užsikrėtusiems pacientams gauti antiretrovirusinę terapiją. Sudarytos sąlygos mirčių nuo opioidų perdozavimo prevencijai išduoti naloksoną žemo slenksčio paslaugų kabinetuose. 	<ul style="list-style-type: none"> Skiriamų valstybės biudžeto lėšų Departamento funkcijų vykdymui sumažėjimas per pastaruosius 2 metus 8,5 procentais. Bendros prevencijos kokybės sampratos ir jos užtikrinimo standartų, prevencinių programų akreditavimo sistemos nebuvimas skirtinguose sektoriuose. Asmenų, kurie kreipėsi į asmens sveikatos priežiūros įstaigas dėl psichikos ir elgesio sutrikimų, vartojant narkotikus, stebėsenos informacinė sistema (toliau - ASIS) integralumo bei duomenų patikimumo trūkumas. Nėra laisvės atėmimo vietų įstaigas paliekančių asmenų, sergančių priklausomybe nuo psichiką veikiančių medžiagų ir (ar) infekcinėmis ligomis, stebėsenos. Trūksta vieningos žemo slenksčio paslaugų kabinetų stebėsenos sistemos, suteikiančios galimybę surinkti informatyvesnius duomenis. Nedidelė (24 proc.) žemo slenksčio paslaugų aprėptis, kuri išreikšta nuolatinių žemo slenksčio paslaugų gavėjų ir švirkščiamųjų narkotikų vartotojų santykiu, bei nepakankamas žemo

	<p>slenksčio kabinetuose teikiamų paslaugų spektras.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žemas narkotikus vartojančių asmenų ŽIV statuso nustatymo ištyrimas (1,1 proc.). • Nėra galimybės taikyti pakaitinį gydymą laisvės atėmimo vietų įstaigose (išskyrus tardymo izoliatorius). • Nevykdomos žalos mažinimo programos laisvės atėmimo vietose. • Nėra sukurtų ir įdiegtų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės aukštųjų mokyklų studentams. • Nepakanka tikslinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinių programų, skirtų priklausomybės ligomis sergančių tėvų vaikams. • Skiriamas nepakankamas dėmesys lošimų, piktnaudžiavimo vaistais, naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tematikai. • Visuomenės pasipriešinimas ir susipriešinimas dėl naujų alkoholio kontrolės politikos priemonių, menkai suvokiamas ilgalaikis tikslas ir žmogaus bei visuomenės sveikata. • Naujoviškų bedūmių tabako gaminių, kurių poveikis žmogaus sveikatai nėra ištirtas, tolesnis populiarėjimas.
--	--

Teigiami veiksniai	Neigiami veiksniai
Psichoaktyvių medžiagų pasiūlos mažinimo srityje	
<ul style="list-style-type: none"> Įteisintos gama- butirolaktono (GBL) rinkos reguliavimo priemonės, nesudarant kliūčių verslui naudoti GBL ne su farmacijos pramone susijusioje veikloje. Informacinių technologijų pagalba atliekama efektyvi narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų bei į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytų medžiagų stebėseną bei ūkio subjektų veiklos priežiūra. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų įstatyme nustatyta greito reagavimo procedūra -laikinas apribojimas ypač pavojingoms naujoms psichoaktyviosioms medžiagoms. Licencijų informacinės sistemos turinio duomenų naudojimas atliekant mažmeninės prekybos licencijų skaičiaus stebėseną. 2018 m. sausio 1 d. įsigalioję Alkoholio kontrolės įstatymo (toliau - AKĮ) pakeitimai, kuriais siekiama sumažinti alkoholio prieinamumą ir vartojimą. Akcizų mokesčio įvedimas elektroninėms cigaretėms ir jų pildyklėms. Savalaikis teisės normų taikymas ir praktikos formavimas bedūmių tabako gaminių srityje. 	<ul style="list-style-type: none"> Skiriamų valstybės biudžeto lėšų Departamento funkcijų vykdymui sumažėjimas per pastaruosius 2 metus 8,5 procentais. Europos Sąjungoje sparčiai augantis į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų naudojimas narkotinėms medžiagoms gaminti ir nepakankamas teisinis reglamentavimas. Viešojo administravimo įstatymo pakeitimai, įtakoję Departamento teisės, ūkio subjektų veiklos priežiūros srityje vykdyti kontrolinius pirkimus, praradimą. Nepakankamas savivaldybių duomenų apie išduotas licencijas prieinamumas Licencijų informacinėje sistemoje, turintis neigiamą įtaką priežiūros proceso skaidrumui. Teisėkūros subjekto statuso, kuris užtikrintų nuoseklų, kryptingą teisėkūrą, optimaliai naudojant žmogiškuosius išteklius, neturėjimas.

1.2. VEIKLOS EFEKTYVUMO DIDINIMAS

Paslaugų teikimo sritis

Licencijų išdavimo proceso efektyvinimas

Pritaikius procesų vertinimą, atlikti pakeitimai licencijų išdavimo procesuose:

- Optimizuotas gautų ir siunčiamų licencijoms įsigyti dokumentų judėjimo procesas: mažiau parašų, mažiau vizavimų, greitesnis dokumentų judėjimas - **trumpėja licencijų išdavimo laikas**;
- Licencijų registrai perkelti į Departamento serveryje esančias apsaugotas formas - **didėja proceso skaidrumas**;
- Sukurtos elektroninės ir skaitmeninės bylos licencijų ir leidimų paraiškoms ir jas lydintiems dokumentams - **didėja proceso skaidrumas**;
- Licencijų informacinėje sistemoje formuojami licencijų sąrašai: atsisakyta licencijų sąrašų dubliavimo Departamento interneto svetainėje - **didėja efektyvumas**.

Taikant procesų efektyvinimo priemones sutrumpėjo licencijų išdavimo terminas 26 proc.

Savivaldybių teikiamų duomenų apie mažmeninės prekybos alkoholio ir tabako gaminiais licencijas įvertinimui susitarta dėl duomenų gavimo iš Licencijų informacinės sistemos.

Nesidubliuoja pranešimai apie išduotą licenciją (leidimą) Licencijų informacinėje sistemoje ir Departamento svetainėje.

Supaprastintas ir optimizuotas gautų paraiškų ir raštų licencijavimo klausimais administravimo (įtraukimo į apskaitą, skirstymo ir pan.) procesas.

Atnaujinus registrų formas padidėjo skaidrumas, prieinamumą prie duomenų, sumažėjo administracinė našta.

Vis daugiau ūkio subjektų įsitikina, kad elektroniniu būdu teikti dokumentus yra patogiau, saugu ir skaidru.

72 elektroninės paslaugos

Suteikiamos 72 elektroninės paslaugos dėl kurių gavimo nereikia vykti į Departamentą.

40 proc. sumažėjo konsultacijų

Palyginti su 2017 metais 40 proc. sumažėjo konsultacijų licencijų gavimo klausimais.

22 rūšių licencijos ir leidimai

Departamentas išduoda 22 rūšių tabako, alkoholio, prekursorių, narkotinių ir psichotropinių medžiagų licencijas ir leidimus.

Patogu

- Paslaugą galima užsisakyti neišeinant iš namų ar biuro - sutaupomas laikas ir pinigai.
- Paslaugą galima užsakyti bet kuriuo paros metu - nereikia derintis prie institucijos darbo laiko, užsakoma ūkio subjektui patogiu metu.
- Paslaugų užsakymo el. formas paprasta ir patogiu užpildyti - parodomas pildymo klaidos, dalis informacijos užpildoma automatiškai, nurodoma, kokius dokumentus reikia pateikti.

Saugu

- Elektroniniu būdu pateikti dokumentai yra saugūs ir oficialūs, jie negali dingti ar būti padirbti.
- Elektroniniai dokumentai niekuomet nepasimes, juos pažiūrėti galėsite bet kur ir bet kada, prisijungę prie internetinės duomenų bazės.

Skaidru

- Pateikus dokumentus iš karto gaunamas patvirtinimas, kad institucija juos gavo.
- Galima stebėti paslaugos teikimo būseną.

Ekologiška

- Naudodamiesi elektroninėmis paslaugomis tausojame gamtą, nes, išvengdami nereikalingų kelionių, naudojame mažiau degalų, nenaudojame popieriaus.

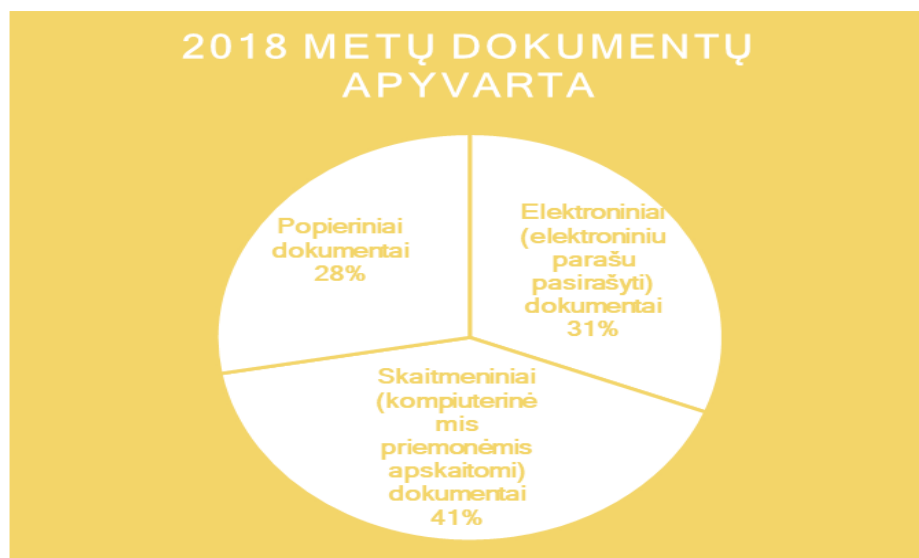
Tai, kad elektroninė dokumentų teikimo forma tampa vis labiau priimtina ūkio subjektams, matoma 1.1 paveiksle.

1.1 pav. El. paraiškų dalies nuo bendro paraiškų skaičiaus pokytis procentais

Elektroniniai dokumentai

Elektroniniai (elektroniniu parašu pasirašyti) dokumentai Departamente sudarė 30,97 procentus (2018 metais buvo numatyta 30 proc.) visų 2018 metais gautų ir sudarytų dokumentų.

Siekiant mažinti popierinių dokumentų apyvartą būtinas aktyvesnis fizinių asmenų ir ūkio subjektų įsitraukimas naudojantis elektroninių dokumentų valdymo priemonėmis ir tinkamos valstybės teisinio reguliavimo priemonės, skatinančios elektroninių dokumentų naudojimą.

Veiklos skaidrumo didinimas

Viešieji pirkimai

Departamente vykdant viešuosius pirkimus (prekėms, paslaugoms, darbams) buvo naudojama Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema. Šios sistemos pagalba įvykdyta 70,02 proc. visų viešųjų pirkimų. Pažymėtina, kad 19,41 proc. nuo bendros vertės pirkimų buvo atliekama taikant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų, nustatant kainos ir teikiamų paslaugų kokybės lyginamąjį svorį ekonominio naudingumo įvertinime.

Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimas

Pakeistas Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo laikymosi bei jo vykdymo kontrolės Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamente tvarkos aprašas, papildomai numatant jame Departamento struktūrinių padalinių vadovų supažindinimo su jiems pavaldžių asmenų privačiųjų interesų deklaracijomis (ir jų pakeitimais, papildymais) fiksavimą, deklaracijų pateikimo terminus, deklaracijose pateiktų duomenų peržiūros ir įvertinimo procedūrų dokumentavimą.

100 proc. informacijos apie pateiktas viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo deklaracijas skyriuose valdymas.

Priežiūros funkcijų skaidrumas

Didinant ūkio subjektų, vykdančių veiklą alkoholio ir tabako kontrolės srityje, priežiūros skaidrumą ir siekiant eliminuoti korupcijos pasireiškimą tikimybę, per 2018 metus atlikti šie veiksmai: nustatyta raštiška rizikos vertinimo rezultatų forma ir jos apskaita; atnaujintas visų ūkio subjektų, kurių priežiūrą vykdo Departamentas, rizikingumo įvertinimas; patikrinimai fiksuojami vaizdo įrašymo įranga; apibrėžti neplaninių patikrinimų organizavimo pagrindai; vykdomų patikrinimų rezultatai fiksuojami ant specialių blankų; nustatyta valstybės tarnautojų, atliekančių to patio ūkio subjekto patikrinimą, rotacija.

Administracinis valdymas

Dalis Departamento funkcijų, susijusių su personalo administravimu ir buhalterinės apskaitos tvarkymu, buvo perduotos Nacionaliniam bendrųjų funkcijų centrui.

Departamento naudojamo nekilnojamojo turto valdymas ir priežiūra perduoti VĮ „Turto bankas“.

Alkoholio, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių reklamos draudimo ir ribojimo kontrolės stiprinimui įsteigta Tabako ir alkoholio kontrolės skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybė.

2. STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas: stiprinti alkoholio, tabako ir neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų, jų pirmtakų (prekursorių) pasiūlos priežiūrą ir mažinti paklausą

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir ataskaitinių metų Lietuvos Respublikos biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur.)			
		Patvirtintas planas	Patikslintas planas ¹	Faktiškai panaudota	Panaudojimo dalis nuo patikslinto plan (proc.) ²
01	Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės bei vartojimo prevencijos įgyvendinimas ir koordinavimas	2578,0	2654,5	2106,9	79,37
<i>Iš jų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos</i>		750,0	738	738	100
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		1828,0	1916,5	1368,9	71,42

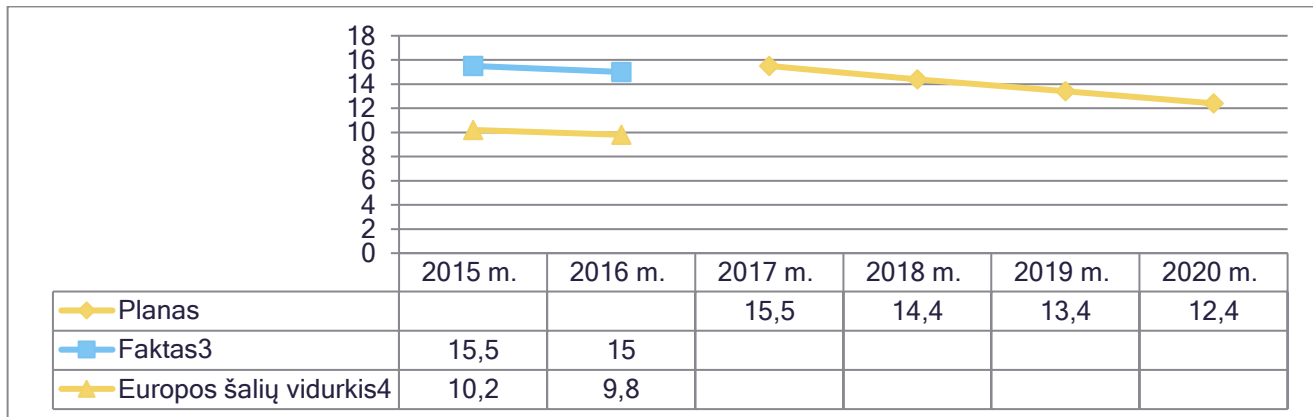
2018 m. ES ir kitos tarptautinės paramos lėšų panaudota mažiau dėl šių priežasčių: įgyvendinant projektą pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ įgyvendinimo priemonę 08.3.1-ESFA-V-411 „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija“ (toliau - Projektas) 2018 m. partnerių poreikis lėšoms buvo mažesnis, partneriai laiku nenurodė tikslaus lėšų skaičiaus.

¹ Plano patikslinimai, sudarantys daugiau nei 5 proc. nuo patvirtinto plano, trumpai paaiškinami po lentelę. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslinimų programos lygiu

² Asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai virš 10 proc. trumpai paaiškinami po lentelę

2.1. ALKOHOLIS

1 grafikas. *Alkoholio suvartojimas vienam šalies gyventojui, vyresniam nei 15 metų, litrais absoliutaus alkoholio (šaltinis - Pasaulio sveikatos organizacija (toliau - PSO))*

PSO duomenimis, pastebimas mažėjantis vienam šalies gyventojui, vyresniam nei 15 metų, tenkančio absoliutaus (100 procentų) alkoholio metinis suvartojimas (litrais). 2016 m. vienam šalies gyventojui, vyresniam nei 15 metų, teko 15 litrų absoliutaus alkoholio, tai 0,5 litro mažiau nei 2015 m. Suvartojamo alkoholio mažėjimo tendencijos pastebimos ir analizuojant Lietuvos statistikos departamento (toliau - Statistikos departamentas) duomenis. 2017 m. vienam šalies gyventojui, vyresniam nei 15 metų, teko 12,3 litrų legalaus absoliutaus alkoholio, tai 0,9 litro mažiau nei 2016 m. ir šis alkoholio suvartojimo mažėjimas buvo didžiausias per pastaruosius penkerius metus. Tikėtina, kad 2019 m. rodikliai taip pat proporcingai mažės. Atkreiptinas dėmesys, kad į Statistikos departamento duomenis neįtrauktas neapskaityto alkoholio suvartojimas.

³ Vadovaujantis naujausiais PSO „Pasaulio sveikatos statistika 2018“ ataskaitos duomenimis

⁴ Grafike naudojamas Europos regiono vidurkis, kuris apskaičiuojamas PSO.

2.2. ALKOHOLIO PAKLAUSOS MAŽINIMAS

Ankstyvosios intervencijos (AI) programa jaunimui nacionaliniu lygiu

Nuo 2018 m. Departamentas diegia ir koordinuoja AI programą nacionaliniu lygiu, siekiant užtikrinti pagalbą eksperimentavimo su psichoaktyviosiomis medžiagomis ar nereguliaraus jų vartojimo patirtį turintiems 14-21 metų jaunuoliams.

Savivaldybių pasirengimas vykdyti AI programą – 97 proc.

Beveik visuose savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose ar pedagoginėse psichologinėse (švietimo pagalbos) tarnybose parengti specialistai vesti AI programos užsiėmimus.

Vykdyta 32 proc. savivaldybių

Lietuvoje AI programos užsiėmimai vesti 19-oje savivaldybių, iš viso organizuotos 29 jaunuolių grupės.

Baigusių jaunuolių – 72,5 proc.

AI programos užsiėmimus pradėjo lankyti 193 jaunuoliai, iš jų 140 sėkmingai baigė ir gavo tai patvirtinantį pažymėjimą.

67 proc. pakeitė požiūrį į vartojimą

67 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, teigė, kad pasikeitė jų požiūris į alkoholio vartojimą.

71 proc. ketina mažiau vartoti

71 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, teigė, kad ketina mažiau vartoti alkoholio, 54 proc. teigė ketinantys visai nevartoti alkoholio ateityje.

„Ačiū už atvirus pokalbius, diskusijas, atsakymų ieškojimus, už skatinimą mąstyti ir susimąstyti.“

78 proc. patiko AI programa

85 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, patiko užsiėmimai, 69 proc. teigė, kad juos rekomenduotų draugui.

Europos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartų diegimas

Kryptinga ir nuosekli prevencijos specialistų, kurie organizuoja, kuria, vykdo bei vertina psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės, kompetencijų plėtra, skatinant įrodymais grįstos prevencijos diegimą ir taikymą.

Vykdyta 22 proc. savivaldybių

Patobulintos 367 specialistų kompetencijos, lyginant su 2017 m. – specialistų skaičius išaugo 35 proc., dešimtadaliu daugiau savivaldybių buvo įtraukta į prevencijos kokybės standartų taikymą.

„Mokymai labai naudingi praktiniam pritaikymui darbe, projektų rašyme“.

68 proc. mokymai buvo aktualūs

68 proc. baigusių mokymus specialistų nurodė, jog mokymai buvo aktualūs jų vykdomai veiklai bei atliepė jų poreikius ir lūkesčius.

65 proc. ketina peržiūrėti savo darbą

65 proc. specialistų nurodė planuojantys po mokymų peržiūrėti savo vykdomą darbą prevencijos srityje, praktiškai pritaikyti įgytas žinias ir įgūdžius.

79 proc. įgijo naujų žinių ir įgūdžių

79 proc. specialistų, baigusių mokymus, nurodė, jog mokymų metu įgijo naujų žinių bei įgūdžių, leisiančių prevencinę veiklą vykdyti kokybiškiau.

„Man patiko tai, kas buvo mokoma. Tobulėjau“.

2.3. ALKOHOLIO PASIŪLOS MAŽINIMAS

Virš 200 priežiūros institucijų pareigūnų kompetencijos didėjo

Departamento atliekamas priežiūros institucijų pareigūnų nuolatinis žinių atnaujinimas ir pasidalinimas gerąją praktika, padeda kokybiškai tirti ir nustatyti įstatymų pažeidimus.

Efektyvinta ūkio subjektų priežiūra

Operatyvi reakcija į visus gautus visuomenės bei institucijų pranešimus prioritetiškas tikrinimas ūkio subjektų, kartą pažeidusių AKĮ reikalavimus, lėmė, kad 251 neplaniniame patikrinime - 96 % patikrinimų nustatyti pažeidimai.

87 atvejais užkardyta alkoholio reklama prevencinėmis priemonėmis

Per 2018 m. išsiųsti iš viso 87 įspėjimai susiję su alkoholio reklama. Ūkio subjektai geranoriškai reaguodavo į įspėjimus ir informaciją, pažeidžiančią alkoholio reklamos draudimą, nedelsiant pašalindavo. Departamentas už reklamos draudimų pažeidimus ekonomines sankcijas skyrė tik kaip kraštutinę priemonę.

3500 profesionalių konsultacijų žodžiu ir raštu

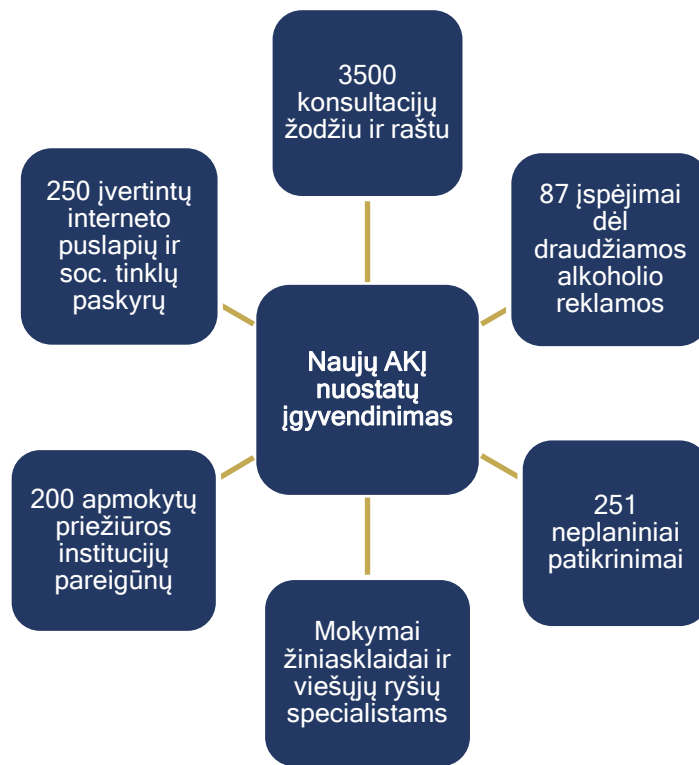
Daugiausiai konsultacijų suteikta dėl alkoholio reklamos draudimo.

50 proc. daugiau bendrų patikrinimų

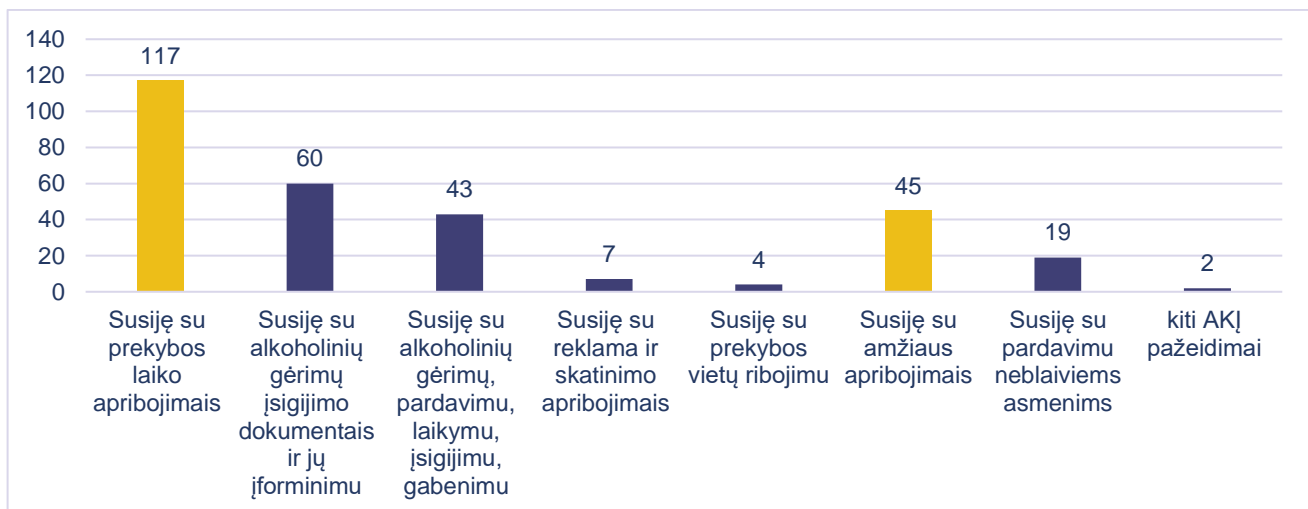
Lyderystė inicijuojant bendrus patikrinimus lėmė padidėjusi bendrų su kitomis priežiūros institucijomis patikrinimų skaičių, o tuo efektyvėja ūkio subjektų priežiūra.

95% atmetų skundų Vilniaus apygardos administraciniame teisme rodo, kad Departamento nutarimai dėl ekonominių sankcijų skyrimo yra pagrįsti.

Departamentas skyrė ekonomines sankcijas tik kraštutiniu atveju ir tik įvertinęs visapusiškai aplinkybių visumą, bei vadovaudamasis nuoseklia teismų praktika. Todėl 2018 m. Vilniaus apygardos administracinis teismas iš 47 skundų dėl nutarimų skirti ekonomines sankcijas net 43 ūkio subjektų skundus atmetė kaip nepagrįstus. 2018 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas panaikino tik 3 Departamento nutarimus dėl ekonominių sankcijų taikymo.

2.1 pav. 2018 m. Departamento veiksmai ūkio subjektų priežiūros srityje įgyvendinant naujas AKI nuostatas

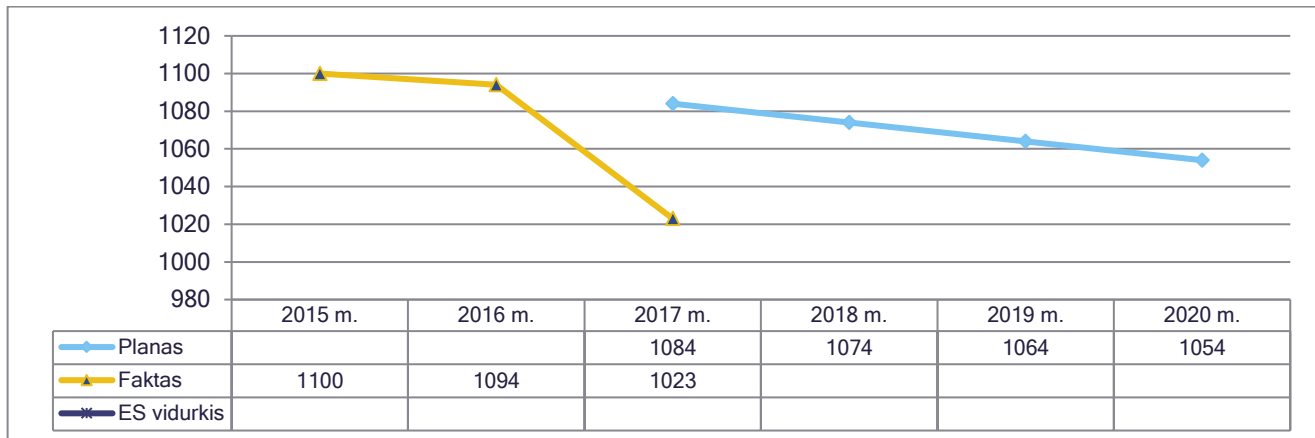

2.2 pav. 2018 m. AKI pažeidimų mastas ir pobūdis, atvejų skaičius

AKI pažeidimų analizė parodė, kad probleminės sritys ūkio subjektų priežiūros srityje yra prekyba alkoholiniais gėrimais draudžiamu laiku, netinkamos dokumentacijos pildymas bei apribojimai susiję su amžiumi. Laiko apribojimų pažeidimus neretai kartoja tie patys ūkio subjektai, tad pažeidimai atliekami sąmoningai. Departamento nuomone, laiko apribojimų reikalavimo nesilaikymas susijęs su tuo, kad ūkio subjektų AKI numatytos sankcijos už padarytus pažeidimus neatgraso, o licencijos panaikinimo už tokio pobūdžio pažeidimus teisės aktuose nėra numatyta. Didelį pažeidimų, susijusių su asmenų amžiumi, skaičių Departamentas sieja su tuo, kad ūkio subjektai nepakankamai atsakingai naudojami AKI suteikta teise patikrinti asmens dokumentus, ūkio subjektų darbuotojai neįvertina galimų tokio neatsakingo elgesio pasekmių.

2.4. TABAKAS

2 grafikas. *Mažmeninėje prekyboje ir maitinimo įmonėse parduotų tabako gaminių (cigarečių) kiekis, tenkantis vienam gyventojui, vienetais*

Išlieka mažėjanti tabako gaminių (cigarečių) kiekio, tenkančio vienam gyventojui mažmeninės prekybos ir viešojo maitinimo vietose pardavimų tendencija. Statistikos departamento duomenimis, 2017 m. vienam šalies gyventojui teko 1 023 vienetai tabako gaminių (cigarečių), ir tai yra 6,5 proc. mažiau nei 2016 m. Tikėtina, kad 2018 m. mažėjimo tendencijos išlaikys pasiektą pagreitį.

2.5. TABAKO PAKLAUSOS MAŽINIMAS

Patraukli ir lengvai prieinama pagalba metantiems rūkyti – svetainė www.nerukysiu.lt

- Aktuali ir patikima informacija, susijusi su rūkymu ar metimu rūkyti.
- Nesudėtingi testai, padedantys sužinoti priklausomybės tipą ir laipsnį.
- Rūkymo išlaidų skaičiuoklė, leidžianti įvertinti, kiek galima sutaupyti.
- Interaktyvus žmogaus kūnas, parodantis žalą sveikatai ir pokyčius metus rūkyti.
- Interaktyvus Lietuvos žemėlapis, kur kreiptis pagalbos metant rūkyti.

Nuolatinė komunikacija:

100 tūkst. peržiūrų

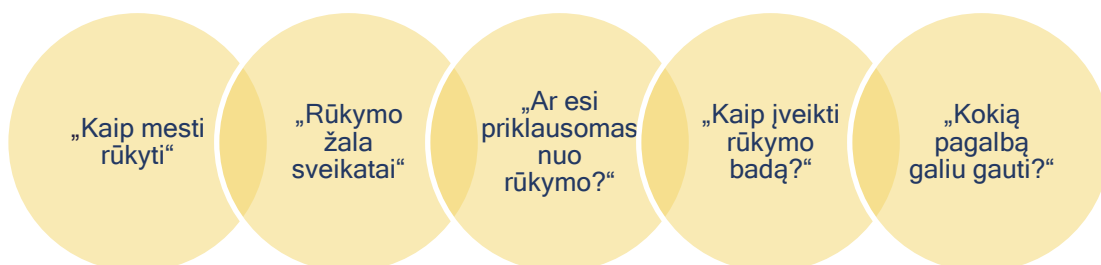
Svetainės Facebook paskyroje nuolat komunikuojama su esamais ir naujais socialinių tinklų lankytojai – per metus patalpintos 65 komunikacijos žinutės pasiekė daugiau nei 60 tūkst. Facebook naudotojų, sukurtas svetainės viešinimo vaizdo klipas peržiūrėtas 41 tūkst. kartų Departamento Facebook paskyroje.

Apie svetainę informuoti 6526 asmens sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai ir jų lankytojai

Su svetainės turiniu ir naudojimo galimybėmis supažindinti 6526 gydytojai, bendrosios praktikos slaugytojai, psichologai. Nuoroda apie svetainę patalpinta asmens priežiūros įstaigų 42 interneto svetainėse ir 10 Facebook paskyrų. 30 asmens sveikatos priežiūros įstaigų viešino vaizdo klipą turimuose ekranuose.

Informuotų lankytojų skaičius pasiekė 35 741

2018 m. informaciją apie metimo rūkyti ir pagalbos galimybes gavo daugiau nei 35 tūkst. svetainės lankytojų, daugiau nei pusė jų (18 tūkst.) – naujai prisijungę. Paveikiausias būdas pritraukti naujus svetainės lankytojus – socialiniai tinklai.

2.3 pav. Populiariausios svetainės www.nerukysiu.lt rubrikos

2.6 TABAKO PASIŪLOS MAŽINIMAS

Priimtas reikšmingas sprendimas

2018 m. priimtas precedento Europoje neturintis sprendimas, įmonei už prietaisų, kurie skirti naujoviškiems bedūmiams tabako gaminiams kaitinti reklamą taikytos ekonomines sankcijos. Savalaikiai sprendimai, kaip rodo ilgametė praktika, užtikrina žmogaus sveikatos prioritetą tiek aktualių metu, tiek ilgalaikėje perspektyvoje. Sprendimas apskųstas teismui.

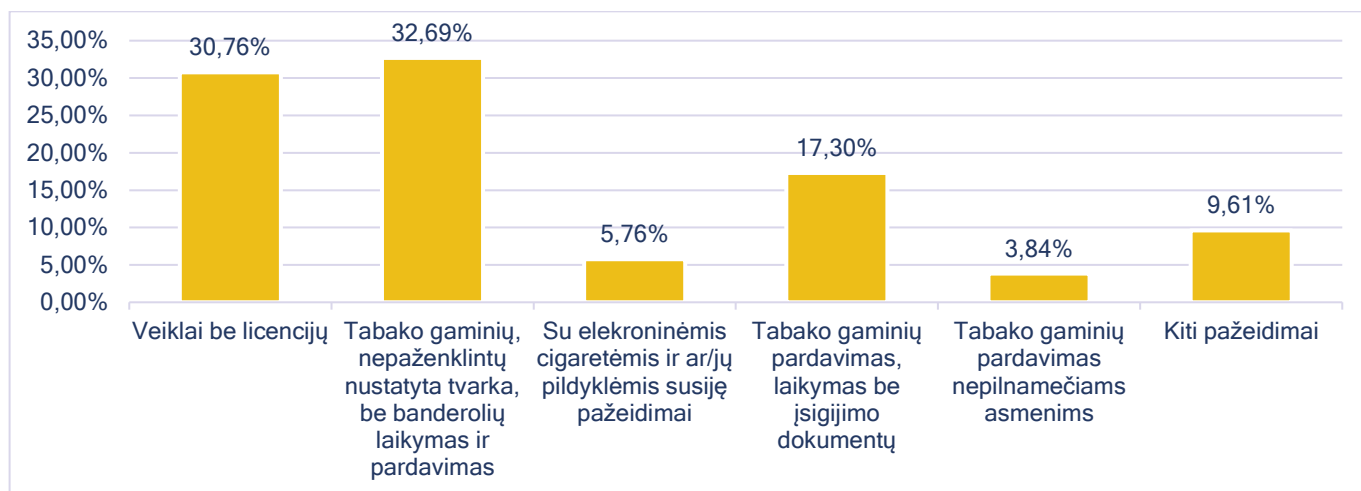
„Šio teisminio proceso baigtis neabejotinai turės didelę teisinę reikšmę naujoviškų bedūmių tabako gaminių rinkos vertinimui ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europos Sąjungoje“.

Inicijuotas svarbus tyrimas dėl elektroninėse cigaretėse ir jų pildyklėse randamų narkotinių medžiagų

Vertinant Europos tendencijas bei vykdant kokybišką monitoringą, savalaikiai pradėtas tyrimas, ar tokiais elektroninių cigarečių pildyklėmis neprekiauja Lietuvos Respublikos ūkio subjektai.

Dažniausiai nustatomi pažeidimai susiję su grėsme visuomenės sveikatai ir valstybės ekonomikai

Nagrinėjant dažniausiai pažeidžiamas TKĮ nuostatas konstatuotina, kad ir toliau didžiausia problema išlieka tabako gaminių, nepaženklintų nustatyta tvarka, be nustatyto pavyzdžio banderolių, laikymas ir pardavimas, tokie pažeidimai kelia grėsmę ne tik visuomenės sveikatai, bet ir valstybės ekonomikai (žr. 2.4 pav.).

2.4 pav. 2018 m. TKĮ pažeidimų mastas ir pobūdis

Ekonominės sankcijos neatgraso nuo pažeidimų padarytų dėl nuotolinės prekybos elektroninėmis cigaretėmis ir jų pildyklėmis

Pažeidimus dėl nuotolinės prekybos elektroninėmis cigaretėmis dažniausiai kartoja tie patys ūkio subjektai, tai parodo, kad taikomos ekonominės sankcijos neatgraso ūkio subjektų nuo daromų pažeidimų. Be to, Departamentas pastebi, kad plinta nuotolinė prekyba elektroninėmis cigaretėmis, kurią vykdo fiziniai asmenys socialiniuose tinklapiuose sukurtuose specialiose uždaroje grupėse. Departamentas mato būtinybę tobulinti teisinę bazę (įvedant elektroninių cigarečių licencijavimą, numatant licencijų panaikinimą už pakartotinius TKĮ pažeidimus).

Populiarėjanti vandens pypkių (kaljano) tabako rūkymo paslauga viešojo maitinimo vietose

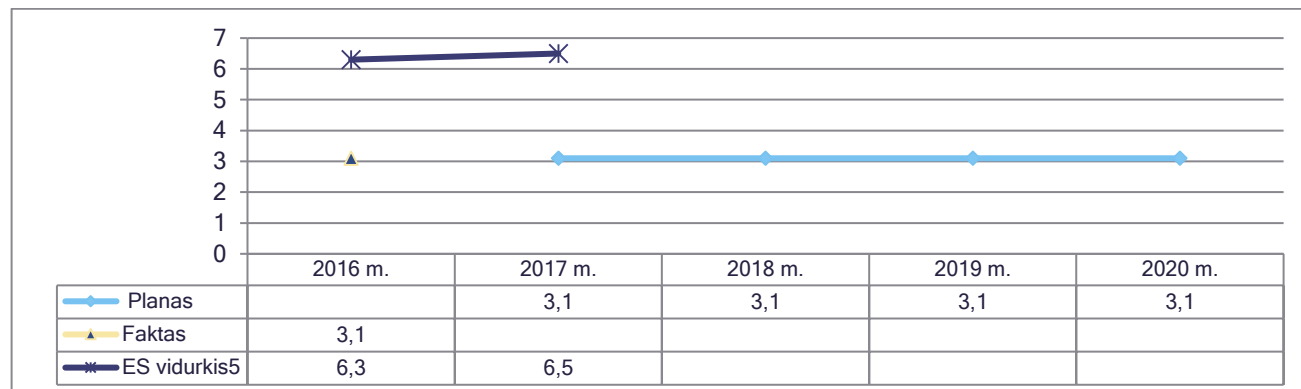
2018 m. nustatyti pažeidimai susiję su vandens pypkių (kaljano) tabako rūkymų viešojo maitinimo vietose, rodo, kad ši paslauga plinta ir jos kontrolei būtina skirti papildomus resursus.

Neapdoroto tabako ir tabako gamybos įrangos reglamentavimo spragos – niša pažeidimams

Pažeidimų susijusių su neapdorotu tabaku nustatymas bei neapdoroto tabako kaip akcizo objekto nebuvimas, parodo priežiūros mechanizmo spragas ir sudaro prielaidas nusikalstamoms grupuotėms vykdyti nelegalią apdoroto tabako gamybą, tiekimą, neteisėtą prekybą tabako ir tabako gaminiais.

2.7. NARKOTIKAI

3 grafikas. *Lietuvos gyventojų, vartojusių narkotines ir psichotropines medžiagas per paskutinius 12 mėnesių, dalis (procentais)*

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (toliau - ENNSC) duomenimis, 2017 m. Europoje daugiau kaip 6,5 proc. 15-64 metų amžiaus ES gyventojų nors kartą per paskutinius metus yra bandę neteisėtų narkotikų. Tyrimai, kuriais renkama informacija apie narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimą Lietuvoje, yra atliekami kas 4 m. Vadovaujantis paskutinio tyrimo, atlikto 2016 m. duomenimis, Lietuvoje minėtas rodiklis buvo dvigubai mažesnis: 2016 m. - 3,1 proc. (2012 m. - 2,6 proc.).

Lietuvoje narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo rodikliai „per paskutinį mėnesį“ ir „nors kartą gyvenime“ yra du kartus ir daugiau kartų mažesni nei ES šalių vidurkis. Kiti rodikliai, nusakantys narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimą tikslinėse grupėse yra pasiekę Europos šalių lygį: pvz., narkotikų medžiagų vartojimas tarp 15-16 metų moksleivių, pasilinksminimo vietų lankytojų (18-44 metų) arba probleminių narkotikų vartotojų skaičius. Narkotikų ir NPS prieinamumas, besiplečianti internetinė prekyba, paprastas atsisuntimas paštu išlieka iššūkis tiek Europoje, tiek visame pasaulyje, todėl siekis kompleksinėmis pasiūlos ir paklausos mažinimo priemonėmis išlaikyti tolygias tendencijas bendrojoje populiacijoje yra labai ambicingas.

Psichoaktyvių medžiagų vartojimo problema yra kompleksinė, todėl reikalauja sutelkto visų sektorių bendro darbo, integruoto požiūrio bei nuoseklios ir ilgalaikės politikos, kurios pagrindu įmanoma pasiekti ilgalaikių tvirtų rezultatų visuomenės sveikatos ir gerovės srityje.

⁵ ES vidurkis apskaičiuotas pagal ES šalių narių pateiktus turimus paskutinius tyrimų duomenis

2.8. NARKOTKŲ PAKLAUSOS MAŽINIMAS

Ankstyvosios intervencijos (AI) programa jaunimui nacionaliniu lygiu

14 proc. dalyvių atėjo į programą dėl narkotikų vartojimo

14 proc. dalyvavusių AI programoje dalyvių į ją pateko tik dėl narkotikų vartojimo, 21 proc. ir dėl narkotikų, ir dėl alkoholio vartojimo.

87 proc. pakeitė požiūrį į vartojimą

87 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, teigė, kad pasikeitė jų požiūris į narkotikų vartojimą.

91 proc. žino, kur kreiptis pagalbos

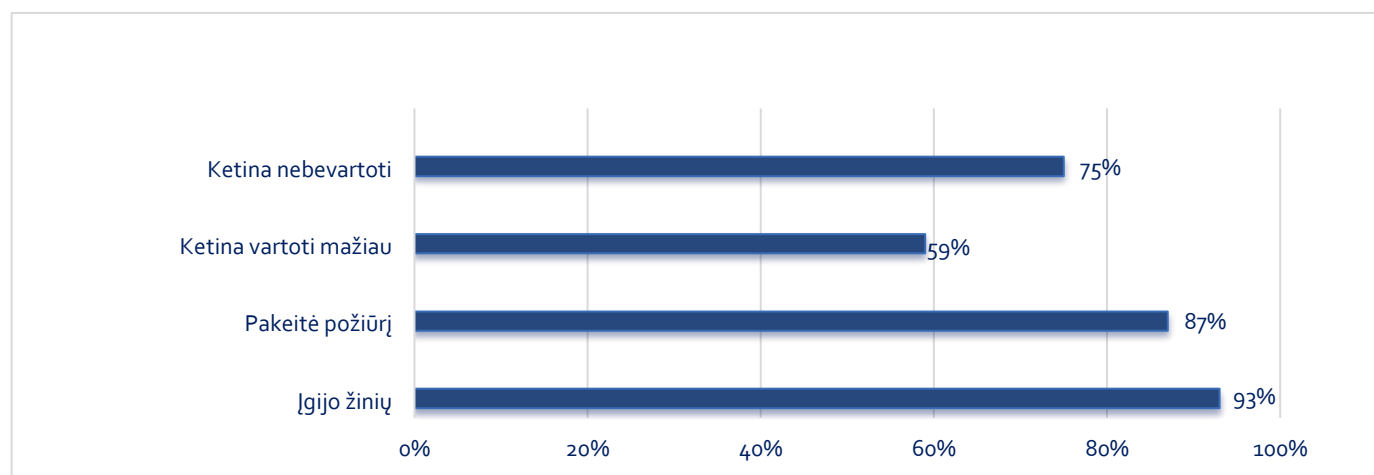
85 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, teigė žinantys, kur kreiptis profesionalios pagalbos, jei iškiltų problemų dėl narkotikų vartojimo.

93 proc. įgijo žinių

93 proc. dalyvių pasisakė, kad įgijo žinių apie narkotikų vartojimo rizikas bei pasekmes.

75 proc. ketina nebevartoti

59 proc. jaunuolių, baigusių AI programos užsiėmimus, nurodė, kad ketina mažiau vartoti narkotikų, 75 proc. teigė ketinantys visai nevartoti narkotikų ateityje.

2.5 pav. AI programos dalyvių nuomonė

2018 m. inovatyvios ir interaktyvios svetainės www.aškritiškas.lt jaunimui sukūrimas

- Patikima informacija apie psichoaktyvias medžiagas, jų poveikį, keliamas rizikas.
- Galimybė atlikti testus bei įsivertinti rizikas dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.
- Informacija apie pagalbą teikiančias įstaigas ar organizacijas, pagalbos linijas, mobilies programėles.
- Idėjos sveikam gyvenimo būdai, turiningam laisvalaikiui prie ekrano ar laikui su draugais.

9 interneto svetainės rubrikos

Parengtos 9 informatyvios interneto svetainės rubrikos, orientuotos į jaunam žmogui kylančius klausimus apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, skatinančios rasti alternatyvas bei sveikatai ir asmeniniam tobulėjimui patrauklią veiklą. Informacija pritaikyta patogiai naudoti tiek kompiuteryje, tiek mobiloje svetainės versijoje.

200 naudingų nuorodų

Surinkta 200 aktualių informacinių nuorodų apie sveiką gyvenseną, sportą, saviugdą, knygas, užimtumą, kultūrinius renginius, etc.

58 partneriai ir jų dovanos lankytojams

Iš renginių organizatorių gauti 58 kvietimai 5 renginiams.

30 medžiagų abėcėlė

Parengti 30 psichoaktyviųjų medžiagų aprašymai su originalių pavadinimų analogais, siekiant pateikti patikimą informaciją. Šalia jų pateikiami net 28 mitai ir faktai, susiję su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu.

Patarimai ir 11 pagalbos kontaktų

Svetainėje kartu su patarimais, kaip atsisakyti vartojimo ar padėti draugui, kuris vartoja psichoaktyvias medžiagas, pateikta 11 pagalbos linijų kontaktų, kuriais galima kreiptis.

Edukacinė iniciatyva „Be Safe Lab“

Edukacinės iniciatyvos tikslas – apsaugoti muzikos festivalių lankytojus, eksperimentuojančius psichoaktyviosiomis medžiagomis, ir padėti jiems suprasti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką, o tai gali sulaikyti nuo neatsakingo vartojimo, apsaugoti jų ar aplinkinių žmonių sveikatą, kartais net gyvybę.

- Nemoralizuojantis ir nesmerkiantis požiūris, atviras bendravimas, skatinimas rūpintis savo ir aplinkinių sveikata ir saugumu.
- Valstybės institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir verslo bendradarbiavimo pavyzdys.
- Informavimas apie psichoaktyviųjų medžiagų poveikį ir riziką, lytiškai plintančias ligas, vairavimą apsvaigus, galimybė patikrinti blaivumą alkokotesteriais, pasidaryti ŽIV testą.
- Profesionali psichologinė pagalba psichoaktyviasias medžiagas vartojusiems žmonėms visą parą.

10 tūkst. informuotų lankytojų

4 muzikos festivalių metu informuota daugiau nei 10 tūkst. lankytojų, kaip saugiai linksintis festivalyje ir prireikus, gauti pagalbą.

18 tūkst. informacinės medžiagos

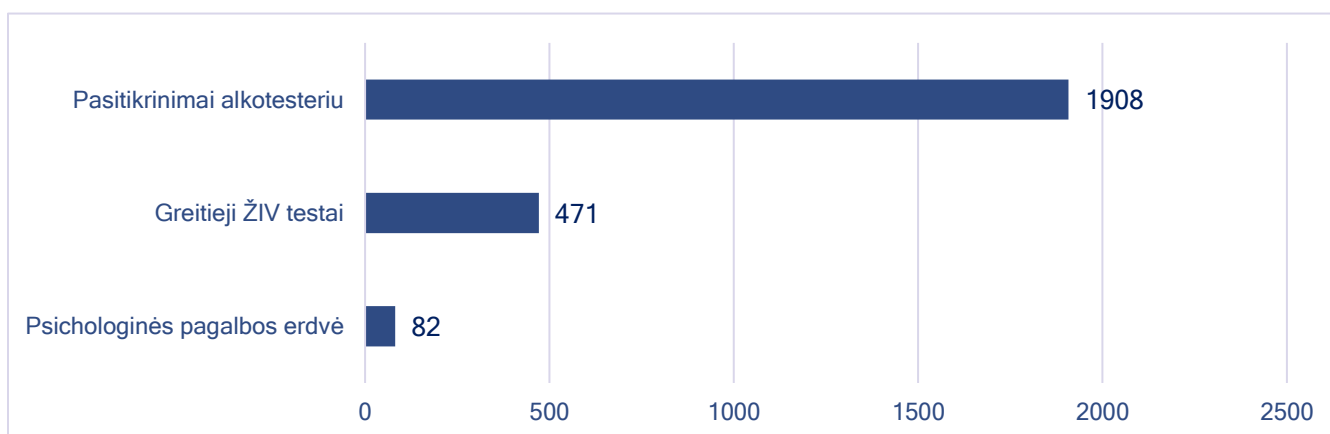
Saugios elgsenos, susijusios su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, klausimais išdalinta 18 tūkst. informacinės medžiagos.

82 gavusių psichologinę pagalbą

2018 m. pagalbos apsvaigusiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų atvejų skaičius siekė 82.

2 350 pasitikrinusių lankytojų

Informacinėje erdvėje atlikti greituosius ŽIV testus ir patikrinti atvyko 471 lankytojas, savo ir kitų saugumu rūpinosi ir pasinaudojo galimybe patikrinti alkokotesteriu net 1908 lankytojai.

2.6 pav. Edukacinės iniciatyvos suteiktos paslaugos asm.

Psichosocialinės reabilitacijos paslaugų teikimas: projektas „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija“

256 asmenys gavo socialinės ir psichologinės reabilitacijos paslaugas

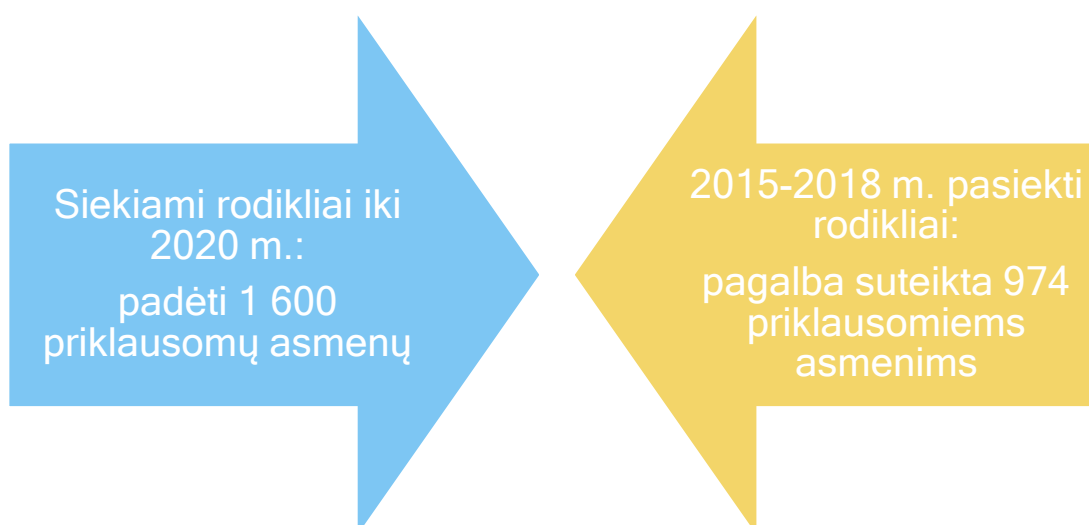
2018 m. 256 asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų, suteikta galimybė gauti psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas.

69 asmenys integravosi į visuomenę

69 integravosi į visuomenę - jau įsidarbino arba toliau mokosi, atsisakė narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo.

93 asmenys pradėjo ieškoti darbo

93 asmenys, baigę reabilitacijos programas pradėjo ieškoti darbo.

Tikslai

Siekama, kad iki 2020 m. 1 600 asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, būtų suteikta galimybė nemokamai gauti psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas bei galimybę sėkmingai integruotis į visuomenę.

Rezultatai

2015-2018 m. psichologinės ir socialinės paslaugas gavo 974 asmenys, iš jų 221 asmenys integravosi, o 136 pradėjo ieškoti darbo, pateikė gyvenimo aprašymus.

2.9. NARKOTIKŲ PASIŪLOS MAŽINIMAS

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūla rinkoje yra sunkiai suvaldomas procesas, tačiau įvairių kompleksinių priemonių pritaikymas galimai turėjo įtakos, kad per pastarąjį stebėsenos laikotarpį narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūla išliko nepakitusi (2.7 pav.).

2.7 pav. Veiksniai darę įtaką narkotinių ir psichotropinių medžiagų pasiūlai

Efektyvi prekursorių stebėsenos

Pagrindiniai iššūkiai narkotikų kontrolės srityje

Didėjantis nekontroliuojamų į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų naudojimas narkotikų gamybai.

Didėjanti cheminių medžiagų prekyba internete.

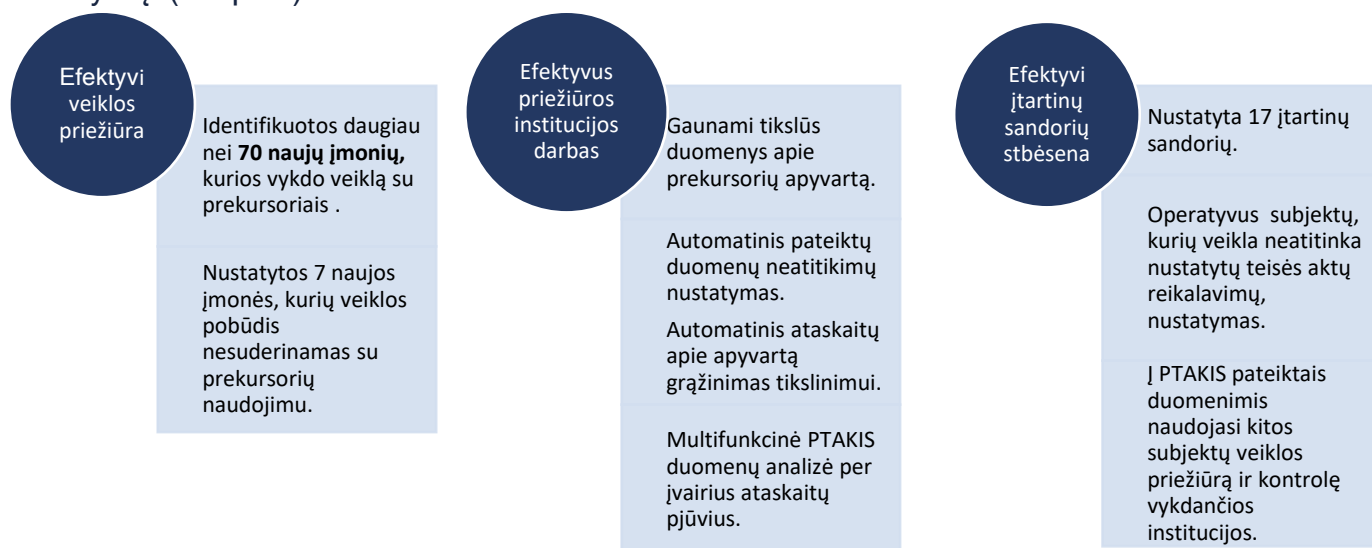
Sprendimai

Pritaikytas naujas įrankis leidžiantis sulaikyti į oficialų sąrašą neįtrauktas medžiagas - „Catch all“ - sulaikyta 26 tonos GBL.

Bendradarbiavimas su Lietuvos ir Europos Sąjungos kompetentingomis institucijomis.

Efektyvi veiklos priežiūra prekursorių srityje

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos kontrolės informacinės sistemos (toliau - PTAKIS) visapusiškas naudojimas 2018 m. leido laiku ir efektyviai vykdyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) (toliau - prekursoriai) bei į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų teisėtos apyvartos priežiūrą ir stebėseną, aktualios informacijos perdavimą atsakingoms institucijoms, įtartinų sandorių nustatymą. (2.8 pav.)

2.8 pav. PTAKIS - efektyvaus panaudojimo rezultatai

Į oficialų sąrašą įtrauktos ir neįtrauktos medžiagos⁶

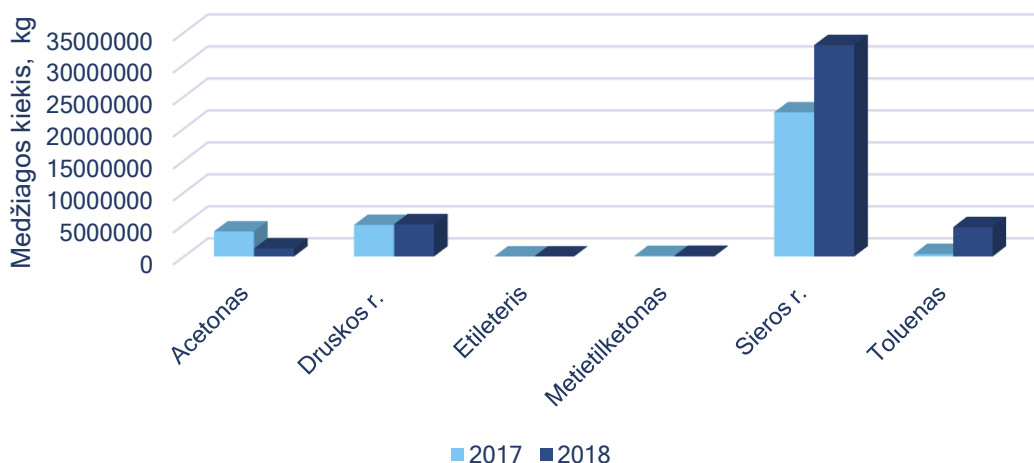
Į oficialų sąrašą įtrauktos medžiagos:

2018 m. Lietuvoje 1 ir 2 kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtoje apyvartoje esantys kiekiai yra nedideli ir per stebimą laikotarpį ženkliai nekito.

2018 m. padidėjo 3 kategorijos prekursorių įvežimas/importas į Lietuvą, kadangi įsteigta daug naujų įmonių prekiaujančių cheminėmis medžiagomis (žr. 2.9 pav.).

⁶ Į oficialų sąrašą įtrauktos medžiagos t.y. narkotinių ir psichotropinių medžiagų prekursoriai, kuriems yra teisės aktais nustatytos rinkos reguliavimo priemonės. Į oficialų sąrašą neįtrauktoms medžiagoms rinkos kontrolės priemonės nenustatytos, todėl taikomos tik rinkos stebėsenos priemonės

3 kategorijos prekursorių importas/įvežimas

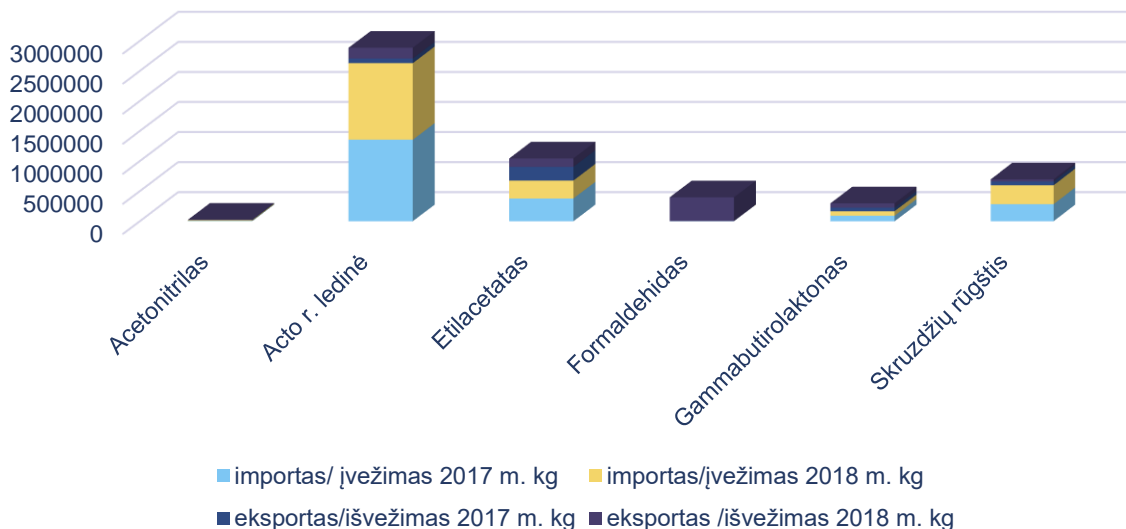
2.9 pav. 3 kategorijos prekursorių importo/įvežimo pokyčiai.

Per ataskaitinį laikotarpį subjektų veiklos pažeidimų nebuvo nustatyta. Įgyvendinant bendradarbiavimo tarp kontrole vykdančių institucijų bei subjektų susitarimą, buvo vykdomi mokymai teisės aktų įgyvendinimo klausimais bei konsultavimas dėl galimai įtartinų sandorių.

Į oficialų sąrašą neįtrauktos medžiagos:

2018 m. Į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų rinka tapo labai dinamiška (2.10 pav.).

Į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų apyvarta

2.10 pav. Į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų apyvarta.

Kai kurių į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų apyvartos padidėjimo priežastys

Kai kurių į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų apyvartos sumažėjimo priežastys

Tikslesni duomenys apie apyvartą e-paslaugų sistemoje PTAKIS

Įsteigtos naujos įmonės, vykdančios mokslinę veiklą

Sumažėjo medžiagų Eksportas į Baltarusiją

Sumažėjo medžiagų išvežimas į Estiją

Padidėjo trąšų gamyba, eksportas

Prieš įsigaliojant rinkos ribojimo priemonėms atliktas medžiagų išpardavimas (GBL)

Sustabdytas kai kurių medžiagų įvežimas į Lietuvos Respubliką (GBL)

Nustatytos naujos rinkos ribojimo priemonės

Rastas sprendimas Gama-butirolaktono problemai spręsti

Problema

Gama-butirolaktonas (GBL) ir 1,4 butandiolis (1,4BD), kurie naudojami pramoniniais tikslais, buvo tiesiogiai vartojami ir svaiginimuisi.

GBL Lietuvos įmonės platino visame pasaulyje.

Sprendimas

Departamentas inicijavo bei parengė teisės aktus, GBL ir 1,4BD ribojimo priemonėms nustatyti.

Priimtas įstatymas, kuriame sudarytas narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašas. Jame įtraukti GBL ir 1,4BD. IV sąraše įrašytos medžiagos gali būti naudojamos pramoniniais tikslais įsigijus leidimus.

GBL platinimas Lietuvoje suvaldytas

Efektyvi naujų psichoaktyviųjų medžiagų stebėseną

Jau nuo 2008 - 2009 m. įgavusi pagreitį, naujų psichoaktyviųjų medžiagų pasiūla rinkoje nuolat auga, tačiau Lietuvoje taikoma aktyvi teisinė priemonė (generinės kontrolės principas) NPS kontrolei, daugeliui medžiagų (per paskutinius tris metus apie 46% visų rinkoje pasirodžiusių NPS) jau *a priori* užkerta kelią pakliūti į Lietuvos rinką ir išplisti vartotojų tarpe.

Operatyvi Ankstyvojo perspėjimo sistemos (EWS) tinklo veikla

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro Ankstyvojo perspėjimo sistema (angl. *Early warning system*, EWS) leido operatyviai identifikuoti, įvertinti ir nustatyti kontrolės priemones naujoms rinkoje pasirodžiusioms psichoaktyviosioms medžiagoms (žr. 3.2 skyrių *Inovatyvi stebėseną*).

NINFO

Sukurtas ir naudojamas efektyvus įrankis leido įvairių valstybinių ir teisėsaugos institucijų specialistams bei fiziniams asmenims lengvai rasti informaciją, aiškiai ir greitai nustatyti narkotinės ar psichotropinės medžiagos kontrolės statusą Lietuvoje (žr. 3.3 skyrių *E-paslaugos*).

NAMS

Įdiegtas ir pritaikytas inovatyvus įrankis - NAMS (Narkotikų Automatinė Monitoringo Sistema), leidžiantis stebėti narkotikų ir NPS pasiūlą ir paklausą Lietuvos viešojoje internetinėje erdvėje (žr. 3.2 skyrių *Inovatyvi stebėseną*).

Laikinosios apribojimo priemonės

2018 m. Departamentas inicijavo Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo pakeitimą, įteisinantį greitą laikinųjų apribojimo priemonių pritaikymą medžiagoms, galinčioms sukelti mirtį ar stiprius apsinuodijimus (žr. 3.7 skyrių *Teisinės iniciatyvos*).

Dėl greito reagavimo ir spartaus naujų pavojingų medžiagų įtraukimo į Kontroliuojamus sąrašus bei laiku nustatytų draudimo priemonių, daugelis NPS net nepasirodo Lietuvos rinkoje.

3. PASIEKIMAI, VEDANTYS Į POKYČIUS

3.1. STRATEGIJA LIETUVAI

Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programa

Pirmą kartą Lietuvoje buvo parengtas ilgos trukmės [strateginis dokumentas](#), kuriuo integruotai vertinamos su visų psichoaktyviųjų medžiagų (alkoholio, tabako ir narkotikų) vartojimu susijusios problemos ir jų sprendimo galimybės. Departamento parengta programa siekiama vykdyti nuoseklią ir subalansuotą politiką, orientuotą į žmogų, jo sveikatą bei visuomenės socialinę gerovę.

Išorės ekspertų vertinimas

Departamentas iniciavo [išorinį politikos vertinimą](#), suburdamas skirtingų sričių ekspertus. Atliktas narkotikų politikos ekonominis vertinimas, narkotikų politikos įgyvendinimo analizė valstybės ir savivaldybių lygmeniu socialinių, sveikatos paslaugų srityse. Įvertinta baudžiamosios politikos vykdymo praktika, jos padariniai ir tobulinimo galimybės.

Visuomenės apklausa

Departamentas kvietė visuomenės narius dalyvauti apklausoje per socialinius tinklus, kvietimui naudotas [vaizdo klipas peržiūrėtas](#) daugiau nei 40 tūkst. kartų. Gauta net 1821 pasiūlymas dėl svarbiausių veiklos kryptių prevencijos, gydymo, reabilitacijos, žalos mažinimo, baudžiamosios politikos srityse.

Darbo grupės

Valstybinei programai parengti Departamentas sudarė ir koordinavo 5 tarpžinybinių ir tarpsektorinių darbo grupių veiklą, jose dalyvavo atstovai iš 36 valstybės, savivaldybių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų.

Sukurta vizija: sveikesnė ir saugesnė visuomenė, kurioje kiekvienam žmogui yra siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, sudarytos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove.

3.2. DEPARTAMENTAS VISUOMENEI

2018 m. Ankstyvosios intervencijos (AI) programos jaunimui diegimas ir plėtra

AI programos kokybė:

- 10 specialistų tapo AI programos mokytojais, galinčiais mokyti kitus specialistus.
- 60 AI programą vedančių specialistų gavo profesinio konsultavimo (supervizijų) paslaugas.
- 114 specialistų išmoko taikyti AI programą ir gavo vedimui reikalingą metodinę medžiagą.

AI programos koordinavimas:

- Sukurtas vieningas įgyvendinimo algoritmas.
- Skatinama vieninga ir nuosekli komunikacija, jai vystyti sukurtos priemonės.
- Bendradarbiaujama su savivaldybių administracijomis, jų įstaigomis.
- Nuolat teikiama metodinė pagalba AI programą vedantiems specialistams.

AI programos viešinimas:

Skirtingais viešinimo kanalais nuolat didintas AI programos žinomumas tarp valstybės, savivaldybių specialistų, mokytojų, mokinių ir jų tėvų.

TURINYS

PASIEKTA

Renginiai

354 specialistai savivaldybėse

Laidos

949 Youtube žiūrovų

Vaizdo klipas

32 000 Facebook 14-21 m. lankytojų

Informacinė medžiaga

60 savivaldybių, 1400 vnt.

2018 m. prevencijos ir žalos mažinimo priemonių pasilinksminimo vietų lankytojams plėtra ir kokybė

Edukacinė inicityva „Be Safe Lab“ kokybė:

- Prevencijos bei žalos mažinimo priemonių taikymas 4 muzikos festivaliuose.
- 8 valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir verslo bendradarbiavimas.
- Užsienio ekspertų mokymai edukacinės iniciatyvos vykdytojams ir festivalių organizatoriams.

„Labai džiaugiamės, kad yra tų, kuriems rūpi!“

Edukacinės iniciatyvos „Be Safe Lab“ viešinimas:

VEIKLA	REZULTATAI
Facebook žinutės	13
Pasiekta Facebook lankytojų	34 100
Radijo laidos	3
Straipsniai	10

Veiklos naktiniam gyvenimui pažinti ir tobulinti:

- Tyrimas „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas tarp pasilinksminimo vietų lankytojų“ keturiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose.
- Rekomendacijos naktinių klubų ir masinių renginių organizatoriams.

3.1 pav. Prevencijos ir žalos mažinimo priemonių taikymo sritys naktiniame gyvenime

2018 m. nauja socialinė kampanija visuomenei – Vaikystė šešelyje

Socialinės kampanijos veiklos priklausomybės nuo alkoholio šeimoje tema:

- Situacijos analizė: apklausa „Alkoholio vartojimo problema šeimoje: apie visuomenę ir visuomenę“.
- Pagalba pedagogams: dirbtuvės, suteikiančios žinių bei mokančios pedagogus, kaip atpažinti girtavimo problemą šeimoje ir į ją reaguoti tinkamai.
- Temos aktualizavimas ir viešinimas: viešos diskusijos, laidos, vaizdo klipai, komunikacijos žinutės per skirtingus viešinimo kanalus.

Patirtis vaikystėje

3.2 pav. Vykdytos apklausos rezultatų ištrauka

Veikla	Rezultatai
Apklausa	2 493 dalyvių
Vaizdo klipas	13 700 peržiūrų
Viešos diskusijos, laida	3 406 peržiūrų
Pranešimai spaudai	5, publikuota 10 portalų
Komunikacijos žinutės	15, skelbtos socialiniuose tinkluose

2018 m. projekto „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija“ paslaugų koordinavimas ir viešinimas

- Sukurta skirtingos trukmės 12 vaizdo klipų, skirtų pristatyti socialinės ir psichologinės reabilitacijos paslaugas, jų teikiamą naudą, motyvuoti žmones kreiptis pagalbos.
- 2018 m. kovo-gegužės mėn. transliuota Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių miestų viešajame transporte, ištikus metus savivaldybių visuomenės sveikatos biurų, ligoninių bei poliklinikų, psichikos sveikatos ir pirminės asmens priežiūros centrų bei savivaldybių administracinių patalpų ekranuose ir socialinių tinklų paskyrose.

Vaizdo klipai	Rezultatai
Transliacijų skaičius viešajame transporte	318 600
Transliacijų apimtys	430 ekranų
Pamatymų skaičius viešajame transporte	1 768 900
Pamatymų skaičius socialiniuose tinkluose	7 069
Aprėptis nuo visų savivaldybių	35 proc.

Psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugų teikimo koordinavimas:

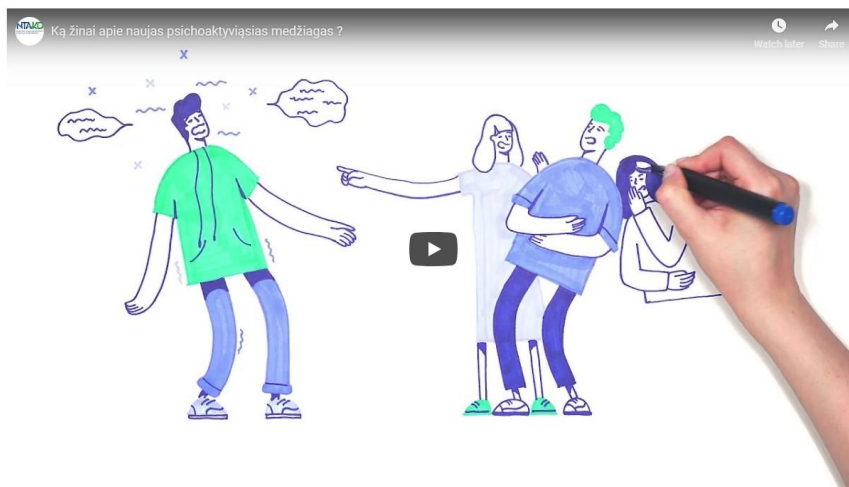
- Nuolat bendradarbiaujama su licencijuotomis trumpalaikės socialinės globos įstaigomis ir Lietuvos priklausomybės ligų reabilitacijos bendruomenių asociacija.
- Teikiamos tęstinės konsultacijos dėl psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugų gerinimo.
- Nuosekliai informuojama visuomenė apie psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas, galimybes jas gauti nemokamai.
- Gaunamas grįžtamasis ryšys iš psichologinės ir socialinės reabilitacijos bendruomenėse gyvenančių priklausomų asmenų.

Naujos psichoaktyviosios medžiagos

Sukurtas informatyvus vaizdo klipas jaunimui „Ką žinai apie NPS?“

Įvykdė 19 mokymų įvairioms visuomenės grupėms

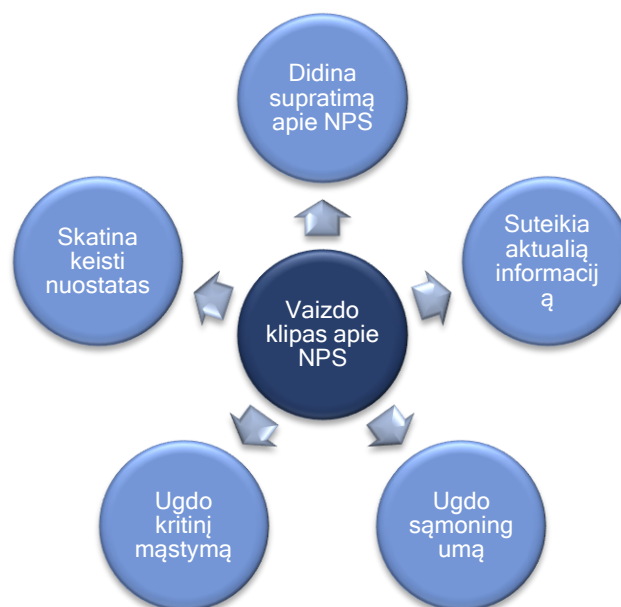
Siekiant dalintis aktualia informacija ir tinkamai informuoti jaunus, eksperimentuojančius ir naujų pojūčių ieškančius žmones, Departamentas sukūrė [informacinį vaizdo klipą](#) apie NPS „Ką žinai apie naujas psichoaktyvias medžiagas?“:

3.3 pav. Tikslinė auditorija ir nauda buvo pasiekta aktyviai viešinant šį vaizdo klipą

Viešinimas:

- Mokyklos
- Visuomenės sveikatos biurai
- Mokytojo TV
- NTAKD svetainė
- Youtube
- Facebook
- Konferencijos
- Mokymai
- Savivaldybių pedagoginės psichologinės tarnybos

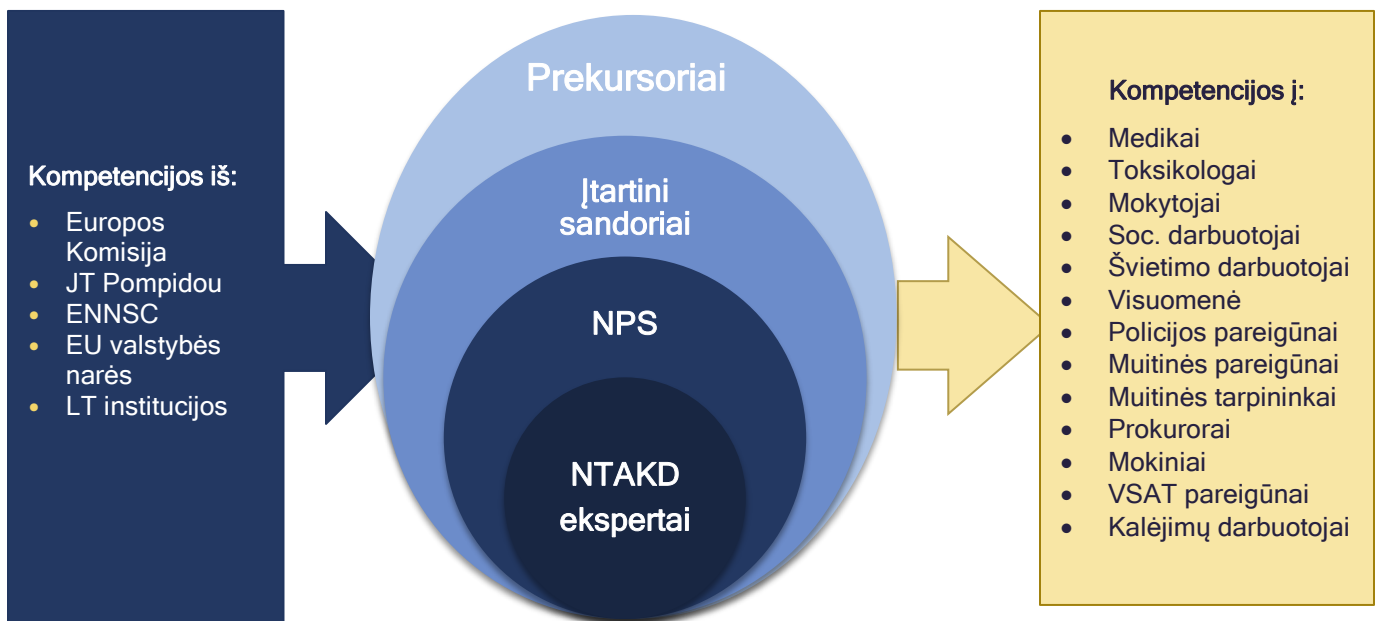

3.4 pav. [Vaizdo klipo „Ką žinai apie naujas psichoaktyvias medžiagas?“](#) nauda

Departamentas specialistams

Kompetencijų apie psichotropines medžiagas ir jų prekursorius didinimas

Departamentas, atsižvelgdamas į žinių apie pagrindinius NPS stebėsenos ir kontrolės aspektus, taip pat informacijos apie reikalavimus, vykdant veiklą, susijusią su prekursoriais poreikį, 2018 m. vykdė mokymus ir kompetencijas gerino labai plataus rato klausytojams įvairiose visuomenės grupėse (Žr. 3.5 pav.).

3.5 pav. Departamento specialistų įgyjamos ir suteikiamos kompetencijos

Specialistų kompetencijos tobulinimas

Departamento ekspertai praplėtė įvairių sričių specialistų kompetencijas ir suteikė žinių:

- Lietuvos ir tarptautinėse konferencijose
- Prokuratūroje
- Muitinės, policijos įstaigose
- Pasieniečių mokykloje
- Kalėjimų departamento mokymo centre

Visuomenės švietimas

Departamento specialistai ugdė visuomenės supratimą ir sąmoningumą apie narkotines ir psichotropines medžiagas:

- Mokyklose
- Laidose (Mokytojo TV)
- Viešosiose erdvėse (Muziejų naktis)
- Savivaldybėse

Temos

- Koncentruota informaciją apie narkotikus ir NPS (kas tai, jų rūšys, formos, kontrolės ir stebėsenos aspektai, keliamos grėsmės ir kt.)
- Prekursoriai ir įtartini sandoriai (pagrindiniai reikalavimai, vykdant veiklą, susijusią su prekursoriais, IV sąrašo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, įtartinais sandoriais).
- PTAKIS (prisijungimo ir informacijos teikimo būdai, dažniausiai pasitaikančios klaidos, teikiant duomenis apie prekursorių apyvartą).

Pagalba verslui

- Pateikta koncentruota informacija verslo atstovams apie PTAKIS (Prekursorių teisėtos apyvartos kontrolės informacinė sistema).
- Rezultatas: aiškesnis, skaidresnis ir efektyvesnis verslas bei mažesnė administracinė našta verslui.

Sąmoningesnė visuomenė ir skaidresnis verslas.

3.3. INOVATYVI STEBĖSENA

Patikima stebėseną – kelias į įrodymais ir faktais grįstą politiką.

Stebėseną vykdoma pasitelkiant:

- Faktinius duomenis iš institucijų.
- Tyrimus.
- Stebėsenos sistemas (PTAKIS).
- Narkotikų automatinę monitoringo sistemą (NAMS).
- Ankstyvojo perspėjimo sistemą (angl. Early warning system, EWS).
- Ekspertų narkotikų stebėsenos informacinį tinklą.
- Pilotinius projektus.

Departamentas – Reitox tinklo nacionalinis centras

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro veikla nebūtų tokia veiksminga be Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo Reitox. Tinklas sudarytas iš 28 ES valstybių narių bei Turkijos ir Norvegijos nacionalinių narkotikų stebėsenos centrų. [Europos narkotikų ir narkomanijos informacinio tinklo Reitox atstovas Lietuvoje](#) (angl. *Focal Point*) – Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas.

*Reitox tinklo nacionalinis centras –
informacijos apie narkotikus centras Lietuvoje.*

Tinklo funkcijos Europos lygmeniu:

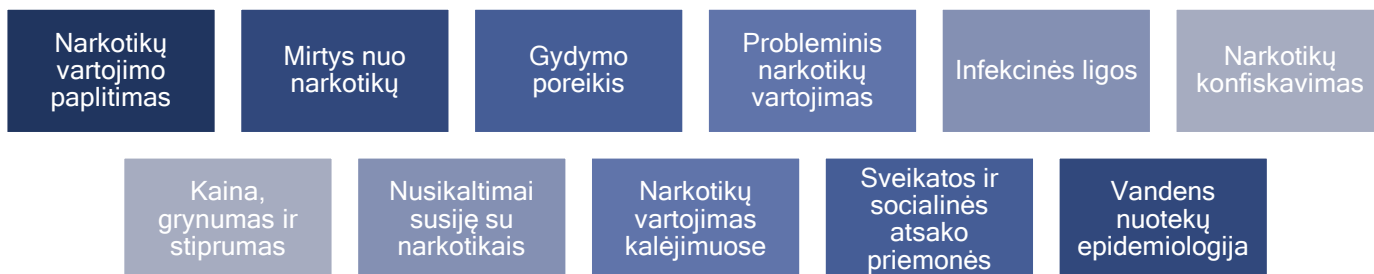
Reitox tinklo nacionalinių centrų kasmet surenkama ir pateikiama palyginama ir faktiniais duomenis paremta informacija apie narkotikus ir jų vartojimą, padeda vykdyti stebėseną Europos lygmeniu, o informacija kasmet viešinama [Europos narkotikų vartojimo paplitimo ataskaitoje](#).

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro rengiami leidiniai ir publikacijos daugeliu atvejų yra paremti nacionalinių centrų teikiama informacija, dalyvavimo bendruose tyrimuose ir projektuose pagrindu.

Nacionaliniai centrai padeda tobulinti duomenų rinkimo metodologijas, išbando naujus įrankius - nuo klausimynų iki prevencinių priemonių, tokių kaip narkotikų vartojimo kambariai, kurie leidžia kurti mokslu pagrįstas priemones.

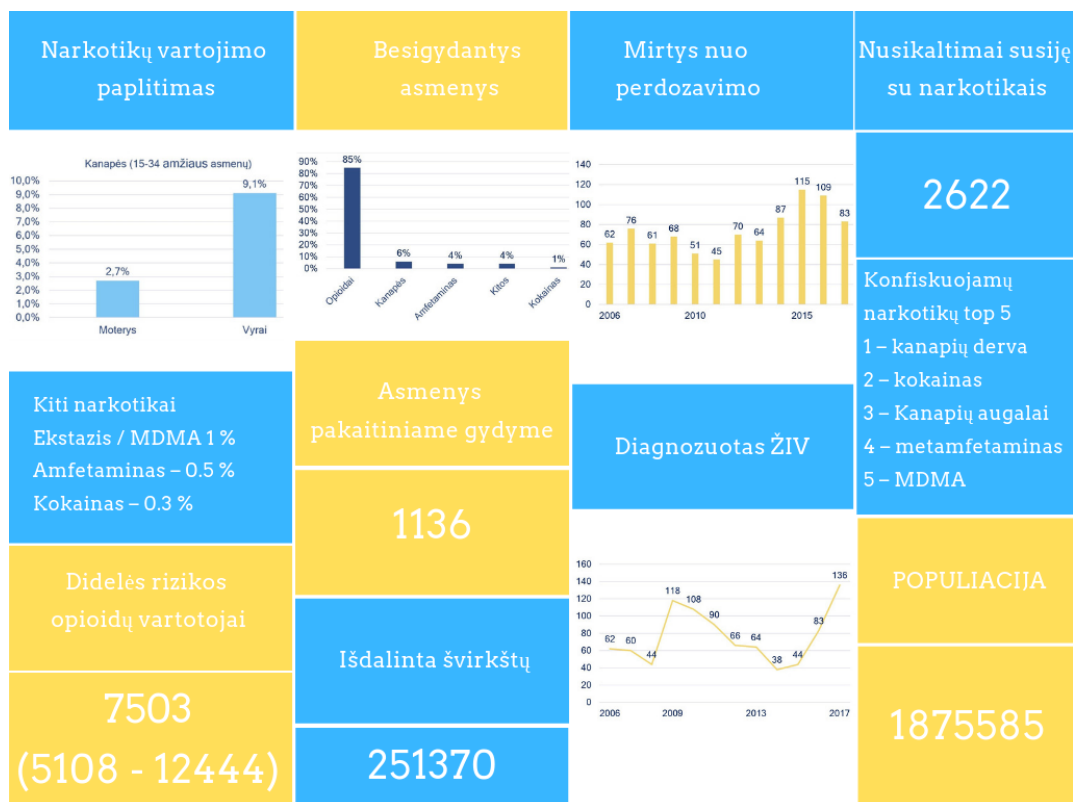
Kokia informacija apie narkotikus renkama ir analizuojama?

Nacionalinio centro renkama, analizuojama ir vertinama faktinę informaciją galima išskirti į šias sritis:

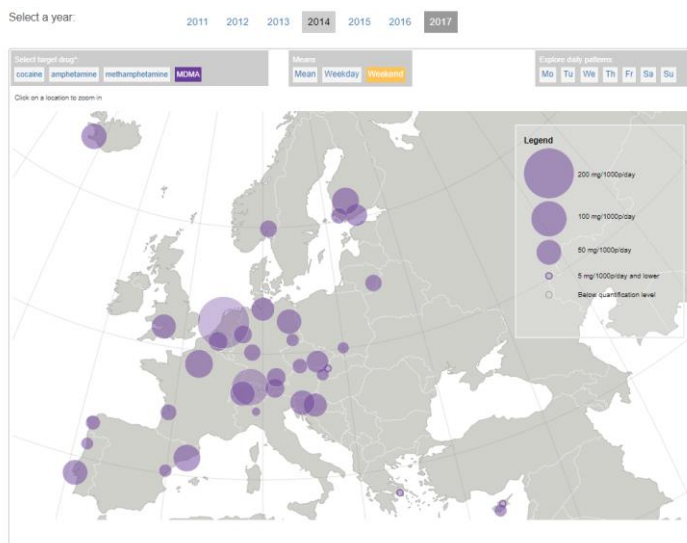

Lietuvos profilis: narkotikų vartojimo paplitimas⁷

Nacionalinio centro renkami duomenys leidžia įvertinti esamą su narkotikų vartojimu ir to pasekmėmis susijusią informaciją Lietuvoje bei planuoti atsako priemones:

⁷ Duomenų paaiškinimai: Narkotikų vartojimo paplitimas tarp jaunų suaugusių (15-34 metų) per paskutinius metus. Besigydančys asmenys pagal narkotinę ir psichotropinę medžiagą, dėl kurios kreiptasi į gydymo įstaigą. Išdalinta švirkštų vykdant specializuotas programas. Naujos ŽIV diagnozės, susijusios su švirkščiamųjų narkotikų vartojimu. Daugiausiai konfiskuotų narkotinių ir psichotropinių medžiagų pagal kiekius, išmatuotus kilogramais. Populiacijos (15-64 metų) šaltinis: Eurostat.

3.6 pav. Metamfetamino vartojimo paplitimas savaitgaliais Europos miestuose pagal nuotekų tyrimo rezultatus

Naujos stebėsenos priemonės Lietuvoje:

- 2018 metais Lietuvos nacionalinis centras tęsė dalyvavimą Europos miestų nuotekų tyrime narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo paplitimo nustatymui. Tyrimo metodas leidžia identifikuoti nelegalių stimuliantų vartojimo kiekius iš susidariusių metabolitų. [2018 m. tyrime](#) dalyvavo ne tik Vilniaus miestas, bet ir Kaunas ir Klaipėda, o 2017 m. [Vilniaus rezultatai](#) analizuoti Europos miestų kontekste.

- Kartu su dar šešiomis Europos šalimis nacionalinis centras išbandė [Europos narkotikų vartojimo kalėjimuose klausimyną](#), o šio pilotinio bandymo rezultatai apibendrinti ir bus publikuojami bendrame ENNSC ir piloto dalyvių straipsnyje. Publikacijos išvados ir rekomendacijos taps svarbiu įrankiu valstybėms, ketinančioms tirti psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimą savo šalyse.

- Išbandytas naujas duomenų surinkimo būdas pasitelkiant socialinius tinklus, dalyvaujant [Europos internetinio narkotikų vartojimo tyrimo](#) bandomajame projekte. Inovatyvus tyrimo anketos platinimo metodas leido efektyviai pasiekti tikslinę auditoriją ir nedideliais kaštais surinkti virš 3000 respondentų skaičių.

- Vertinta į laisvę išėjusių asmenų perdozavimo narkotikais riziką, vykdytas asmenų, palikusių laisvės atėmimo vietų įstaigas ir perdozavusių narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis vartojimo per pirmus 6 mėnesius, [tyrimas](#), kuris suteikė galimybę įvertinti esamą situaciją ir perdozavimo prevencijos programų poreikį laisvės atėmimo vietų įstaigose.

- Vertintas [naktinio pasilinksminimo vietų lankytojų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas](#). Vadovaujantis tyrimo rezultatais identifiikuotos vartojimo paplitimo tendencijos, įpročiai, rizikos ir būtinos taikyti prevencinės bei žalos mažinimo priemonės.

- 2018 m. atliktas tyrimas, kurio tikslas įvertinti su švirkščiamųjų narkotikų vartojimu susijusių infekcinių ligų ir rizikingos elgsenos paplitimą Lietuvoje. Šio tyrimo rezultatai leis palyginti esamą situaciją Europos mastu, bei suteiks galimybes planuoti prevencijos ir žalos mažinimo priemonių poreikį.

TYRIMAS	REZULTATAS
Tyrimo vieta	Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Alytaus, Visagino žemo slenksčio paslaugų kabinetai
Tyrimo laikotarpis	2018 m. spalio - gruodžio mėnesiai
Tyrimo būdas	Anketinė apklausa + ŽIV, hepatitų B ir C testai
Tyrimo dalyviai	Per paskutines 30 d. švirkščiamuoju būdu vartoję narkotines ir psichotropines medžiagas asmenys

Ekspertų narkotikų stebėsenos informacinis tinklas

Gerinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir stebėseną - sukurtas nacionalinis ekspertinis informacinis tinklas.

Narkotikų stebėsenos informacinis tinklas sudarytas iš kelių skirtingų sričių pogrupių:

- Narkotikų rinkos, nusikalstamumo ir pasiūlos mažinimo.
- Gydomo paslaugas dėl priklausomybės nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų.
- Su narkotikų vartojimu susijusių užkrečiamųjų ligų paplitimo ir žalos mažinimo.
- Mirčių, tiesiogiai susijusių su narkotikų vartojimu.
- Narkomanijos epidemiologijos ir probleminio narkotikų vartojimo.

Narkotikų stebėsenos informaciniame tinkle dalyvauja daugiau nei 20 ekspertų - policijos, munitinės, gydymo įstaigų, ministerijų, nevyriausybinių organizacijų, akademijos ir kt. institucijų atstovų - dirbančių narkotikų pasiūlos ir paklausos srityse bei su tuo susijusiomis pasekmėmis.

Naujos psichoaktyviosios medžiagos

NPS skaičius EU rinkoje stabilizavosi

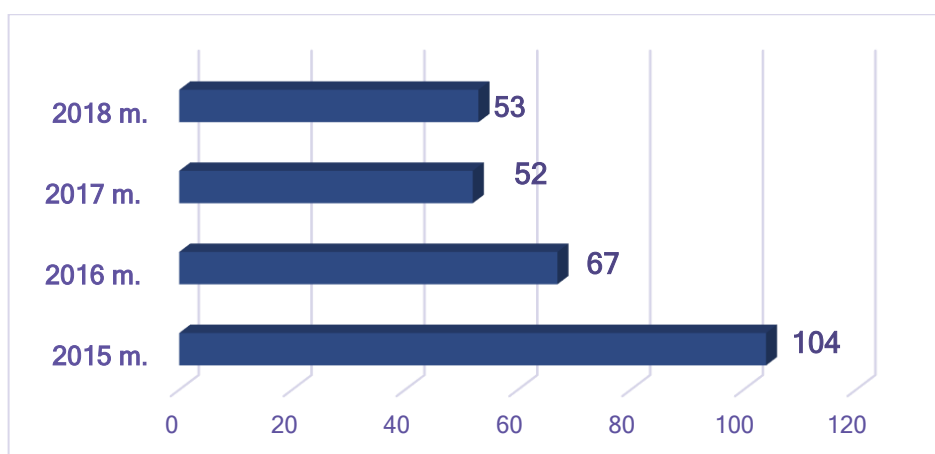
Beveik 20 proc. NPS naujai atsiradusių rinkoje, sudarė fentanilio analogai ir kiti opioidai

95 proc. rinkoje atsiradusių NPS pritaikytos kontrolės priemonės

Ankstyvojo perspėjimo sistemos tinklas

Greitas informacijos apie naujas psichoaktyvias medžiagas gavimas ir perdavimas valstybėms narėms bendradarbiaujant per Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (toliau - ENNSC) Ankstyvojo perspėjimo sistema (angl. *Early warning system*, EWS) leido operatyviai identifikuoti, įvertinti ir nustatyti kontrolės priemones naujoms rinkoje pasirodžiusioms psichoaktyviosioms medžiagoms.

2018 m. Departamentas gavo 53 pranešimus iš ENNSC apie naujas rinkoje pasirodžiusias medžiagas. Lyginant su 2017 m. (52 NPS), NPS pirmą kartą nustatytų rinkoje skaičius stabilizavosi ir išliko beveik nepakitęs (3.7 pav.).

3.7 pav. Iš ENNSC gautų naujų pranešimų apie NPS skaičius, vienetais

Veiksniai, įtakoję šio skaičiaus mažėjimą nuo 2014 - 2015 m. tiksliai nėra žinomi, tačiau tai galėjo lemti priemonės, kurių ėmėsi Europos valstybės, siekdamos uždrausti naujas medžiagas, kaip vienas iš svarbių veiksnių taip pat galėjo būti naujas medžiagas gaminančioms laboratorijoms Kinijoje taikomos kontrolės priemonės ir teisėsaugos operacijos.

Departamentas – pasaulinės narkotikų stebėjimo sistemos dalis

- 5 PSO klausimynai apie 5 naujų psichoaktyviųjų medžiagų grupes;
- 3 INCB klausimynai apie sintetinius opioidus, fentanilius ir jų prekursorius bei kitas narkotines ir psichotropines medžiagas;
- 1 UNODC klausimynas apie 12 narkotinių ir psichotropinių medžiagų.

Tarptautinis bendradarbiavimas

Aktyvus bendradarbiavimas su įvairiomis tarptautinėmis institucijomis, *PSO, Tarptautinė narkotikų kontrolės valdyba (INCB), Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras (UNODC)*), organizuojant prašomų duomenų surinkimą bei jų pateikimą. Užpildyti ir pateikti 9 klausimynai.

Greitas reagavimas ir keitimasis informacija apie NPS prisideda prie visuomenės saugumo didinimo.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Aktyvus bendradarbiavimas su Lietuvos kompetentingomis institucijomis, inicijuojant greitą keitimąsi aktualia informacija:

- 2018 m. valstybinės laboratorijos Departamentui pranešė apie 14 pirmą kartą nustatytų NPS Lietuvoje.
- Efektyvaus keitimosi informacija pagrindu, Departamentas parengė pranešimus apie naujas Lietuvos rinkoje pasirodžiusias medžiagas ir teisės aktų nustatyta tvarka pateikė ENNSC.

Aktualumas

Atsižvelgiant į tai, kad nors Lietuva yra viena iš mažesnių Europos valstybių lyginant su kitomis, kasmet iš Lietuvos institucijų gaunamų pranešimų skaičius rodo, kad Lietuvoje naujų medžiagų atsiradimas rinkoje išlieka toks pats aktualus dėl kylančių grėsmių kaip ir visoje Europoje.

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras

Aktyvus keitimasis informacija:

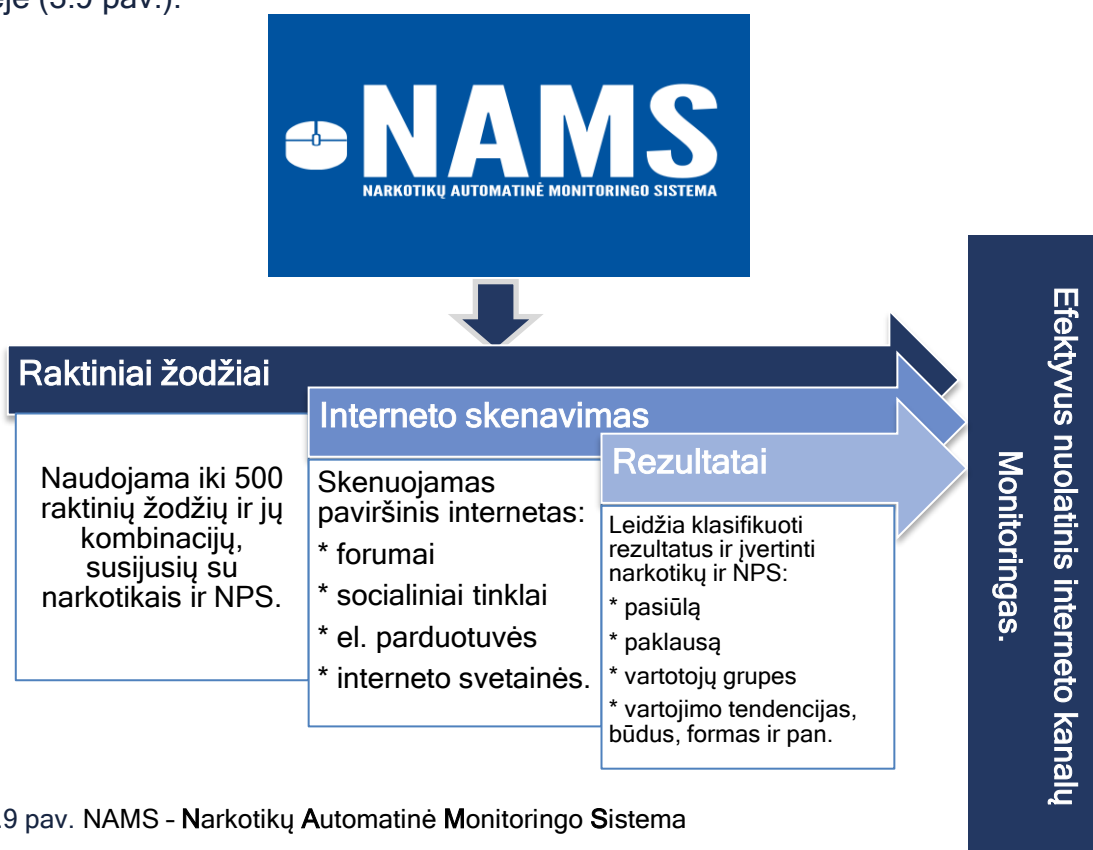
- pranešimai
- įspėjimai
- klausimynai
- duomenys
- gairės
- kita...

3.8 pav. Greitas keitimasis informacija ir reagavimas į grėsmes

- Greitas reagavimas į iš ENNSC gaunamus įspėjimus (angl. *Public Health Alerts*) apie NPS sukeltas grėsmes sveikatai (mirtys, ūmūs apsinuodijimo atvejai) kitose valstybėse, įspėjant ir informuojant visuomenę bei atsakingas institucijas (3.8 pav.):
 - išplatinta 12 pranešimų atsakingoms institucijoms bei visuomenei skirtų įspėti, informuoti ir atkreipti visuomenės dėmesį į NPS, kurios sukėlė staigius apsinuodijimo ar mirties atvejus įvairiose EU šalyse.

NAMS – Narkotikų Automatinė Monitoringo Sistema

Atsižvelgiant į tai, kad komunikacijai jaunimas vis dažniau renkasi socialinius tinklapius, forumus ir kitas internetines erdves, 2018 m. Departamentas įdiegė ir pritaikė inovatyvų įrankį - NAMS (Narkotikų Automatinė Monitoringo Sistema), skirtą stebėti narkotikų ir naujų psichoaktyvių medžiagų pasiūlą ir paklausą bei informacijos sklaidą apie jas Lietuvos viešojoje internetinėje erdvėje (3.9 pav.).

3.9 pav. NAMS - Narkotikų Automatinė Monitoringo Sistema

PTAKIS – efektyvi stebėsenos priemonė

70 naujų įmonių.

7 įmonės, kurių veiklos pobūdis nesuderinamas su prekursorių naudojimui.

Nustatyta 17 įtartinų sandorių.

3.4. E – paslaugos

E – licencijos

*73 proc.
išduodamų
licencijų rūšių yra
elektroninės.*

*Visos licencijos -
vienoje vietoje.*

- **Verslo aplinkos gerinimas** - tai per Licencijų informacinę sistemą (toliau - LIS) išduodamų e - licencijų rezultatas.
- **Patogi ir efektyvi licencijų paieška** - tai LIS teikiama informacija apie ūkio subjektams išduotas, atnaujintas ar panaikintas licencijas, jas išdavusias institucijas bei galiojimo laiką yra teikiama vienoje vietoje, užtikrinant nesudėtingą jos paiešką.
- **Prevencija išvengti licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimų** - turintiems didmeninės prekybos licencijas prekiauti alkoholiniais gėrimais ar tabako gaminiais, nesudėtinga patikrinti, ar pirkėjas turi mažmeninės prekybos licenciją.

E-registravimo portalas EU-CEG

Duomenų apie tabako gaminius ir elektronines cigaretes teikimas bendroju Europos Komisijos registravimo portalu EU-CEG.

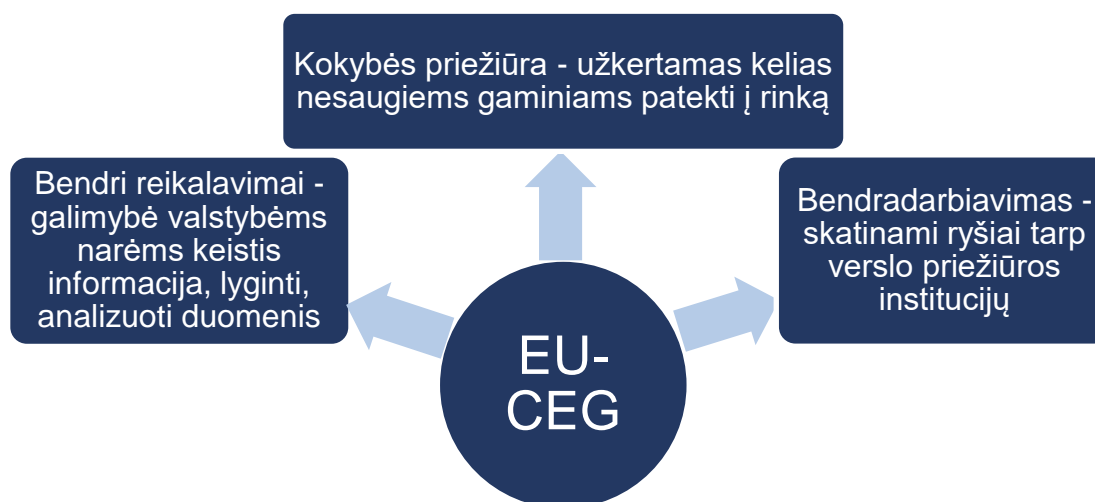
Europos Komisijos sukurtas vieningas visose Europos Sąjungos valstybėse bendras elektroninis registravimo portalas EU-CEG sustiprino ir suderino informacijos apie tabako gaminius ir el. cigaretes surinkimą 28 ES valstybėse narėse.

Pranešimai apie tabako gaminių sudedamąsias dalis, elektronines cigaretes ir jų pildykles teikiami vienodu formatu visose ES šalyse

Valstybės narės ir Komisija turi galimybę tvarkyti, lyginti, analizuoti ir apibendrinti gaunamą informaciją, tampa lengviau palyginti duomenis

Gamintojams ar importuotojams yra paprasčiau teikti duomenis valstybėms narėms, jų teikimas yra suvienodinamas, sumažėja administracinė našta

„2018 metais į portalą EU-CEG pranešimus apie numatomus teikti Lietuvos rinkai tabako gaminius yra pateikę 38 tabako gamintojai iš 17 šalių ir 9 importuotojai iš 7 šalių, apie elektronines cigaretes ir jų pildykles - 274 gamintojai iš 27 šalių ir 40 importuotojų iš 14 šalių.“

Departamentas sukūrė patogią sistemą vartotojams - informacinę skiltį, kuri leidžia vartotojams, norintiems pateikti pranešimus apie numatomus Lietuvos rinkai tiekti tabako gaminius ir el. cigaretes, rasti naudingas nuorodas į EK EU-CEG svetainę, peržiūrėti gamintojų ir importuotojų pateiktų pranešimų sąrašus. Ši informacija ženkliai sumažino Departamento teikiamų konsultacijų skaičių.

Dėl pranešimų
apie tabako gaminių
sudedamąsias dalis
bei elektronines cigaretes
ir jų pildykles
teikimo tvarkos

EU-CEG

Information
on tobacco products,
e-cigarettes and refills

EU-CEG

NINFO – informacija apie narkotikus

<http://visuomene.ntakd.lt/ninfo>

„100 proc. sumažėjo paklausimų skaičius dėl medžiagų legalumo Lietuvoje“

Departamento įdiegtas inovatyvus informacinis įrankis NINFO (Informacija apie narkotikus), pateikiantis išsamią informaciją suinteresuotiems asmenims apie taikomas rinkos ribojimo priemones narkotikams bei NPS, leido vartotojams greitai ir lengvai gauti išsamią ir struktūrizuotą informaciją apie narkotikų legalumą Lietuvoje, taip padidindamas Departamento veiklos efektyvumą ir ženkliai sumažindamas konsultacijų raštu ir telefonu skaičių.

Pokyčiai

2018 m. išplėtus ir papildžius NINFO įrankį informacija apie II-ame bei III-ame Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašuose esančias medžiagas, nebuvo gauta nei vieno paklausimo dėl medžiagų kontrolės statuso Lietuvoje.

3.5. DEPARTAMENTAS KOORDINACINIAME PRIEŽIŪROS KONTEKSTE. KOKYBIŠKAS IR EFEKTYVUS VALDYMAS – NAUDA VERSLUI

Medis.NTAKD.lt

Efektyvi verslo aplinka, sumažinta našta verslui - tai Departamento sukurto ir įdiegto naujo įrankio verslui - *daugiafunkcinio konsultacinio modelio* - rezultatas. Ši patogi e - konsultacinė priemonė yra naudinga ne tik ūkio subjektams, bet ir priežiūrą vykdančioms institucijoms ir savivaldybėms.

- 31 savivaldybė savo interneto svetainėje patalpino nuorodą;
- informacija naudojosi 1,7 tūkst. lankytojų;
- kiekvieną mėnesį virš 400 naujų vartotojų;
- tinklapyje vidutiniškai apsilanko 8-13 vartotojų per dieną
- grįžtamasis ryšys su vartotojais - atsižvelgiant į jų poreikius rengiamos konsultacijos bei rekomendacijos;
- daugiau nei 50 proc. savivaldybių nurodė, kad informacija yra naudinga ir aktuali.

Tinklapyje susistemintus reikalavimus veiklai su prekursoriais, tabako gaminiais, elektroninėmis cigaretėmis, alkoholio produktais bei į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įtrauktomis medžiagomis gali rasti ir šia veikla jau besiverčiantys ūkio subjektai, ir dar tik ketinantys ją pradėti.

Naudinga

- Informacija, kokie reikavimai bus tikrinami, atliekant ūkio subjektų vykdomos veiklos priežiūrą
- Naudinga informacija tarpinstitucinėje veikloje
- Susisteminta informacija ūkio subjektams - pažeidimų prevencija
- Reikalavimai ūkio subjektams, norintiems įsigyti licencijas
- Video gidas, kaip pateikti paraišką įsigyti licenciją per Elektroninius valdžios vartus
- Video gidas, kaip patikrinti Licencijų informacinėje sistemoje (LIS), ar licencija išduota

Patogu

- Susisteminta informacija apie reikalavimus veiklai su prekursoriais, tabaku ir alkoholiu vienoje vietoje - patogus darbo įrankis
- Licencijos gavimas - visi veiksmai neišėjus iš kabineto
- Galimybė pateikti el. prašymą gauti licenciją
- Ūkio subjektams įsivertinti, kas yra alkoholio reklama
- Video gidas, kaip teisingai užregistruoti ūkio subjektų veikloje naudojamus narkotikų ir psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius)

Aktualu

- Naujienos
- Rekomendacijos savivaldybėms tabako ir alkoholio mažmeninių licencijų išdavimo ir licencijuojamos veiklos vykdymo sąlygų klausimais
- Skelbiama tik nauja ir aktuali informacija
- Atsakymai į Jūsų klausimus

Medis.NTAKD.lt – tai vienodų konsultacijų ir vienodos teisės aktų laikymosi praktikos užtikrinimo priemonė visiems ūkio subjektams, užkertanti kelią teisės aktų pažeidimams.

PTAKIS kaip pagalbos priemonė verslui

„PTAKIS sumažina administracinę naštą ūkio subjektams“

Dėl optimizuotos PTAKIS sistemos 2018 m. sumažėjo administracinė našta ūkio subjektams:

- sutrumpėjęs ataskaitų pateikimo laikas, integravus galimybę importuoti informaciją apie sandorius iš buhalterinės apskaitos programos bei sandorių kopijavimą iš ankstesnių ataskaitinių periodų;
- nesudėtingas duomenų pateikimas į sistemą;
- lengvai valdoma PTAKIS sistema;
- padidėjęs duomenų tikslumas;
- efektyvus PTAKIS duomenų naudojimas atsakingose institucijose.

Nesudėtingas duomenų teikimas, sutrumpėjęs ataskaitų pateikimo laikas

- Duomenų įmportas iš buhalterinės apskaitos.
- Duomenų apie sandorius perkėlimas iš ankstesnių periodų.
- Duomenų automatinis pasirinkimas iš suformuotos duomenų bazės PTAKIS sistemoje.

Lengvai valdoma sistema

- Galimybė subjektams koreaguoti jau pateiktą ataskaitą.
- Galimybė subjektams suformuoti bei parsisiųsti pateiktų duomenų ataskaitas.
- Įdiegtas "Žiūrovo" vaidmuo valstybinių institucijų atstovams.
- Greitas ataskaitų formavimas, greita duomenų paieška.

Efektyvus duomenų panaudojimas

- Duomenimis naudojasi kitos institucijos, vykdančios priežiūros ir kontrolės funkcijas.

Duomenų tikslumas

- Sumažėjęs neatitikimų skaičius pakeitus mato vienetą pagal ūkio subjektų poreikius.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų prekursoriai

12 % ūkio subjektų, kurie vykdo veiklą su prekursoriais vykdė savikontrolę.

Vidutiniškai 69 % sutrumpėjo patikrinimo laikas.

5 % sutrumpėjo bendras planinių patikrinimų laikas, vykdant veiklos su prekursoriais priežiūrą.

73,5% visų atliktų patikrinimų - rizikingos įmonės, kurios naudoja prekursorius savo veikloje.

Apmokytas 121 ūkio subjektas PTAKIS klausimais.

Atnaujintas ir su verslo sektoriumi suderintas Kontrolinis klausimynas.

„2018 m. Departamentui efektyviau ir tikslingiau atliekant ūkio subjektų, kurie savo teisėtoje veikloje naudoja prekursorius, patikrinimus, sumažėjo tam skirtas laikas“.

Sutrumpėjo patikrinimų trukmė

Ūkio subjektų patikrinimai trūko 5 % mažiau laiko lyginant su 2017 m. ataskaitinio laikotarpio duomenimis, dėl iš PTAKIS bei kitų informacijos šaltinių prieš patikrinimą surenkamos informacija apie ūkio subjekto veiklą.

Rizikingos įmonės

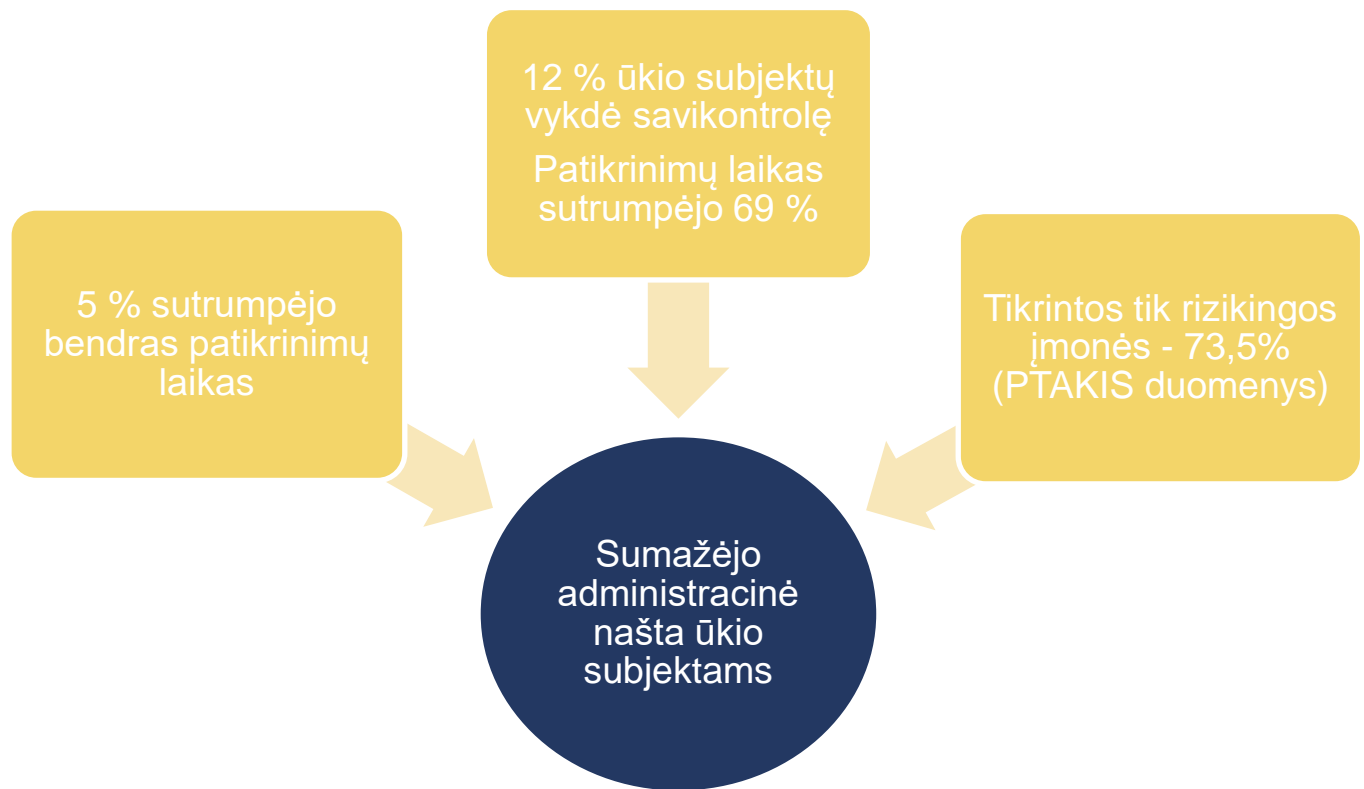
Tikslų duomenų iš PTAKIS pagalba buvo atrinktos pagal savo veiklos pobūdį rizikingos įmonės.

Atitikties deklaracija - nauja patikrinimų rūšis

Kai kuriems ūkio subjektams patikrinimo laikas sutrumpėjo net 69 %, dėl taikomos naujos patikrinimo rūšies - Subjektų veiklos vietos ir dokumentacijos atitikties nustatyties reikalavimams narkotinių ir psichotropinių medžiagų (prekursorių) kontrolės srityje deklaracija (toliau - atitikties deklaracija).

Didėja ūkio subjektų sąmoningumas

Didėjo ūkio subjektų sąmoningumas, nes jie vykdo savikontrolę pildydami atitikties deklaracijas;

3.10 pav. Ūkio subjektų veiklos patikrinimų efektyvumo padidėjimas

Pagalba verslui – konsultuoti ir mokyti!

Atnaujintas PTAKIS naudojimosi vadovas:

<http://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/ptakis-vartotojo-vadovas.pdf>

Mokymai

Apmokyta 121 ūkio subjektas PTAKIS naudojimo bei prekursorių reguliavimo klausimais.

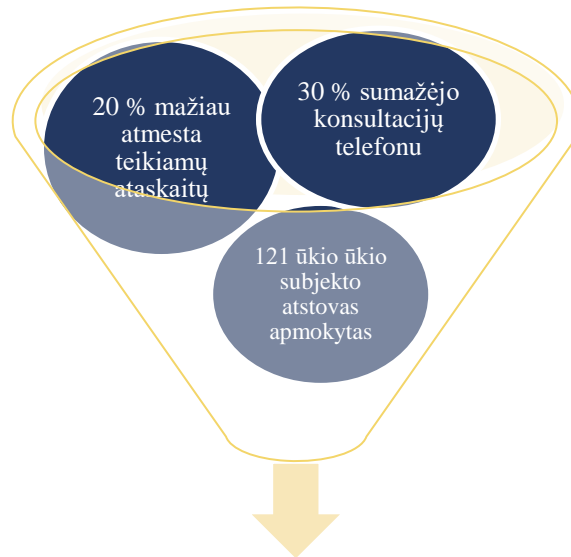
Konsultacijos

Vykdytos konsultacijos ūkio subjektų patikrinimo vietose ir telefonu.

Video vedlys - pagalba verslui

Sukurta PTAKIS naudojimosi interaktyvi priemonė.

<https://youtu.be/WQRqfA4oR2A>

Teisės aktų reikalavimais grįstas verslas

3.11 pav. Departamento pagalbos verslui rezultatai, pritaikius inovatyvias priemones

Ūkio subjektų priežiūros funkcijos skaidrumo didinimas

<p>Patikrinimo taisyklės:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aiškiai apibrėžta, kas bus tikrinama ūkio subjekto veiklos vietoje ir tikrintojų veiksmai; - patikrinimų rezultatai fiksuojami ant specialių blankų; - tiksliai apibrėžti neplaninių patikrinimų pagrindai. 	<p>Klausimynų aprašas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klausimynų rūšys pagal ūkio subjektų veiklos pobūdį; - aiškiai reglamentuota klausimynų atnaujinimo tvarka; - klausimynai keičiami pagal naujausias tendencijas; - ūkio subjektų įtraukimas į klausimynų atnaujinimą. 	<p>Asmenų konsultavimo tvarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - konsultaciniai susitikimai skelbiami visuomenei; - ūkio subjektas gali apskųsti netinakams konsultacijas arba nesuteiktas konsultacijas; - užtikrinamas vienodas konsultavimas dėl daugiaviečių konsultacinio modelio; - numatytas konsultacijų kokybės gerinimas.
--	--	---

3.12 pav. Ūkio subjektų veiklos priežiūros funkcijos skaidrumo didinimas

Alkoholio ir tabako kontrolė

Rizikos vertinimas

Atnaujinta rizikos vertinimo tvarka, atsisakyta minimalių privalomų planinių patikrinimų atlikimo periodiškumo terminų („ne rečiau“), palikti tik privalomi maksimalūs periodiškumo terminai („ne dažniau“).

Perskirstytos valstybės tarnautojų funkcijos ir nustatyta, kad rizikos vertinimą atliekantis valstybės tarnautojas nevykdo ūkio subjektų priežiūros funkcijų.

Patikrinimo taisyklės

Tiksliai apibrėžti neplaninių patikrinimų organizavimo pagrindai.

Įvestas valstybės tarnautojų, atliekančių to pačio ūkio subjekto patikrinimą, rotacijos principas.

Siekiant patikrinimų rezultatų fiksavimo objektyvumo ir skaidrumo patikrinimai fiksuojami vaizdo įrašymo įranga.

Bylų nagrinėjimas

Patvirtinta aiški AKĮ ir TKĮ pažeidimų nagrinėjimo ir ekonominių sankcijų už šiuos pažeidimus taikymo tvarka.

Konsultacijos ir mokymai

Suteikta daugiau kaip 3500 konsultacijų raštu ir žodžiu alkoholio ir tabako veiklos klausimais.

Organizuoti konsultaciniai susitikimai su asocijuotomis verslo struktūromis.

Apmokyti žiniasklaidos ir viešųjų ryšių specialistai dėl alkoholio reklamos draudimo taikymo aspektų.

Atitikties deklaracija - nauja patikrinimų rūšis

Įdiegta ūkio subjektų atitikties deklaracijų sistemą alkoholio ir tabako kontrolės srityje veikiančioms įmonėms.

Gairės

Pasitikrink - ar tai alkoholio reklama. Ūkio subjektai naudodamiesi gairėmis gali įsivertinti planuojamos skleisti informacijos turinį. <http://ntakd.lrv.lt/lt/subjektu-veiklos-prieziura/prekyba-alkoholiu-nuo-2018-m-sausio-1-d/pasitikrink-ar-tai-alkoholio-reklama>

3.6. TARPTAUTINĖ ERDVĖ

Departamento veikla tarptautinio bendradarbiavimo narkotikų kontrolės ir vartojimo prevencijos srityje remiasi dvejomis daugiašalio tarptautinio bendradarbiavimo kryptimis:

- Jungtinių Tautų formate, kuriame Departamento veikla glaudžiai siejasi su Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuro (UNODC), Jungtinių Tautų Tarptautinės narkotikų kontrolės valdybos (INCB) ir Jungtinių Tautų Narkotinių medžiagų komisijos (CND) veikla;
- ES lygmenyse; Departamentas aktyviai dalyvauja Europos Sąjungos Tarybos Horizontaliojoje narkotikų darbo grupės (HDG), kuri yra pagrindinis Europos Sąjungos kovos su narkotikais politikos koordinavimo formatas, veikloje;
- kitose tarptautinės organizacijos - Europos Tarybos - Pompidou grupės veikloje.

Departamento veiklos ES psichoaktyviųjų medžiagų politikos kontekste įgyvendinant 2013-2020 m. ES kovos su narkotikais strategijos tikslą visapusiškai ir subalansuotai stiprinti ES ir trečiųjų šalių bei tarptautinių organizacijų dialogą ir bendradarbiavimą kovos su narkotikais klausimais, Departamento atstovai dalyvavo:

- TAIEX ekspertų misijoje vertinant narkotikų stebėsenos sistemą Ukrainoje (TAIEX Expert Mission on Assessing the System on Drug Monitoring in Ukraine; Ukrainoje Departamento atstovai dalyvavo analizuojant narkotikų stebėsenos sistemą ir teikė rekomendacijas dėl šios srities teisės aktų rengimo, kad būtų atspindėti pagrindiniai ENNSC rodikliai.

- Jungtiniame Turkmėnistano ir Afganistano seminare kovos su tarpvalstybiniais nusikaltimais bei narkotikų, psichoaktyvių medžiagų ir prekursorių klausimais (angl. Joint Turkmen - Afghan Workshop on fighting cross-border crimes and countering drugs, psychoactive substances and precursors), kurį organizavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ang. Organization for Security and Co-operation in Europe) Centras Ašchabade (OSCE Centre in Ashgabat), įgyvendinant projektą „Turkmėnistano pasienio tarnybų pajėgumų stiprinimas“.

Tarptautinė ekspertinė veikla ir rezultatai

EK EWS tinklo ekspertų grupė

- sukurtas nacionalinis ankstyvojo perspėjimo tinklas
- greita informacijos apie pavojus sklaida
- geriausios VN praktikos įdiegimas Lietuvoje
- inovuotos stebėsenos ir informacijos sklaidos priemonės
- aukšta eksperto kompetencija

EK Pasiūlos mažinimo ekspertų grupė

- parengta Lietuvos metinė narkotikų rinkos ataskaita
- identifiкуoti pagrindiniai narkotikų rinkos augimo iššūkiai
- pasiūlytos atsako priemonės dalyvaujant ekspertų susitikimuose
- aukšta eksperto kompetencija

EK NPS ekspertų grupė

- pavojaingiausių NPS įrašymas į Direktyvos priedą
- informacijos sklaidos kriterijų apie NPS nustatymas
- NPS rinkos ribojimo ES lygiu įgyvendinimas
- aukšta eksperto kompetencija

EK Prekursorių kontrolės tinklo ekspertų grupė

- sukurtas nacionalinis ekspertų tinklas
- atlikta teisinio reguliavimo analizė
- identifiкуotos prekursorių reglamentavimo spragos
- identifiкуotos naujos narkotikų gaminimo tendencijos
- įtraukti fentanilių prekursoriai į sąrašą
- sudarytas ES Savanoriško stebėsenos sąrašas
- aukšta eksperto kompetencija

Reitox tinklo nacionalinio centro ekspertų grupė

- parengtos metinės Lietuvos ataskaitos narkotikų situacijos srityje
- sukurtas narkotikų stebėsenos informacinis tinklas
- tobulintos stebėsenos sistemos, atsižvelgiant į ENNSC rekomendacijas
- teiktos rekomendacijos dėl atsako priemonių įgyvendinimo
- aukšta eksperto kompetencija

EK JATC nacionalinis ekspertas

- dalyvauta EK bendrų veiksmų tabako kontrolės projekto 4 darbo grupių veikloje:
 - tabako produktų direktyvos nuostatų perkėlimas į nacionalinę politiką,
 - duomenų gavimas iš EU-CEG sistemos,
 - tabako produktų vertinimas,
 - el. cigarečių vertinimas
- identifiкуoti EU-CEG sistemos trūkumai
- teiktos rekomendacijos dėl EU-CEG tobulinimo

PSO Nacionalinis ekspertas

- dalyvauta įvairaus formato PSO susitikimuose
- pristatyta nauja alkoholio kontrolės politika bei jos rezultatai,
- dalintasi patirtimi, įgyvendinant alkoholio politikos priemones,
- skatintos kitos šalys įgyvendinti efektyviausias priemones,
- konsultuota PSO dėl naujojo Alkoholio veiksmų plano
- aukšta ekspertinė patirtis

3.7. TEISINĖS INICIATYVOS

*Priimtas įstatymas,
uždraudžiantis GBL
prekybą*

*Parengti į narkotinių ir
psichotropinių medžiagų
IV sąrašą įrašytų
medžiagų įgyvendinantys
teisės aktai*

*Ūkio subjektų priežiūros
skaidrumo didinimas*

*Efektyvi į oficialų sąrašą
neįtrauktų medžiagų
stebėseną ir įtartinų
sandorių nustatymas*

*Parengta naloksono
išdavimo tvarka mirčių
nuo perdozavimo
mažinimui*

Gama-butirolaktono (GBL) kontrolė

Stebėseną

Nuo 2015 m. Departamentas Lietuvoje vykdė Gama-butirolaktono (GBL) ir 1,4-Butanediolio (1,4 BDO) prekybos stebėseną, analizavo duomenis bei fiksavo su tuo susijusias problemas.

Iniciatyvos

2018 m. inicijuotas Gama-butirolaktono ir 1,4-Butanediolio kontrolės priemonių nustatymas. Įtraukiant jas į Narkotinių ir psichotropinių medžiagų reguliavimo sritį.

Legalus panaudojimas

Palikta galimybė teisėtai naudoti Gama-butirolaktoną ir 1,4-Butanediolį pramoniniams ne su farmacijos pramone susijusiais tikslais.

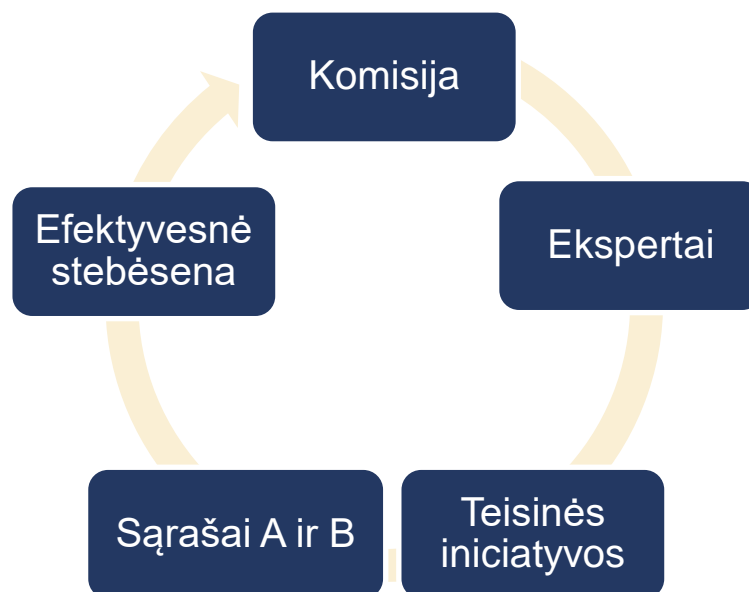
Pojstatyminiai teisės aktai

Parengti būtini pojstatyminiai teisės aktai, veiklai su į Narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytomis medžiagomis, kuriuose apibrėžti reikalavimai subjektams, norintiems vykdyti veiklą su šiomis medžiagomis.

3.13 pav. Į narkotinių ir psichotropinių medžiagų IV sąrašą įrašytų medžiagų teisinis reglamentavimas

Efektyvesnis įtartinų sandorių identifikavimas (3.14 pav.)

3.14 pav. Efektyvi į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų stebėseną

Komisija

Departamente veikia Tarpinstitucinė narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės veiksmų koordinavimo komisija (toliau – komisija), vienijanti įvairių sričių ekspertus prekursorių kontrolės srityje.

Teisinės iniciatyvos

Komisijos pasiūlymu atnaujintas į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų sąrašas.

Sąrašas

Atnaujintas į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų sąrašas padalintas į 2 dalis: A ir B sąrašus.

A ir B sąrašai

Į A sąrašą įtrauktos cheminės medžiagos, naudojamos pramonės tikslais.

Į sąrašą B įtrauktos cheminės medžiagos, kurios pramonėje neturi teisėto panaudojimo.

A ir B sąrašo dalys kartu su pakeitimais, padarytais 2013 m. prekursorių reglamentavime, leis lengviau nustatyti įtartinus sandorius ir priimti reikalingus sprendimus

Naujų psichoaktyviųjų medžiagų kontrolė

Rezultatyvi Komisijos veikla

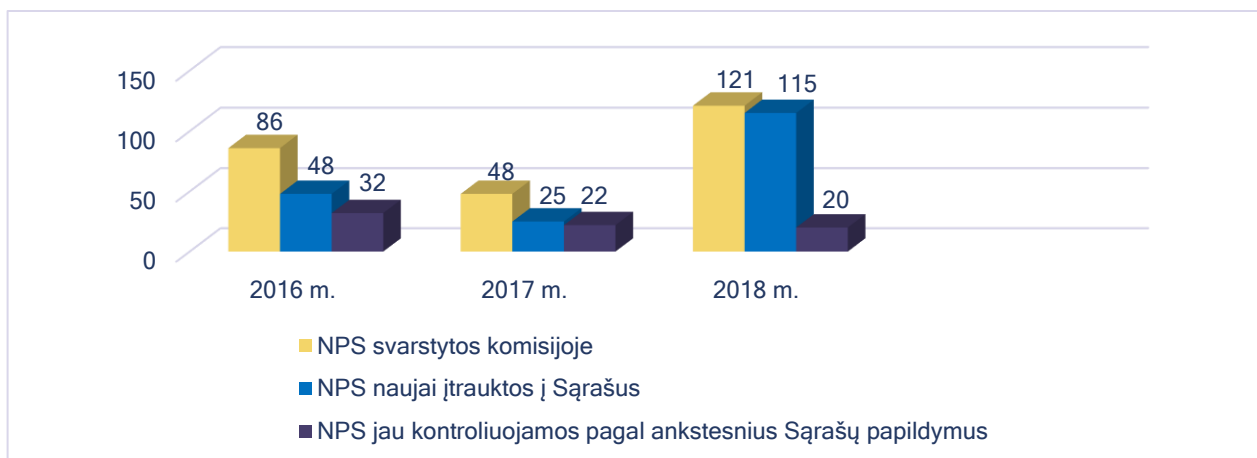
Tarpžinybinės psichoaktyvų efektą sukeliančių medžiagų rizikos vertinimo komisijos sprendimu:

- pritaikytos rinkos ribojimo priemonės 115 NPS (3.15 pav.);
- nustatyti šių medžiagų nedideli, dideli ir labai dideli rekomendaciniai kiekiai.

Teisinės iniciatyvos

Komisijos sprendimų pagrindu parengti:

- 4 pasiūlymai LR Sveikatos apsaugos ministerijai dėl NPS įtraukimo į Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus;
- 3 pasiūlymai dėl NPS nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio rekomendacijų papildymo.

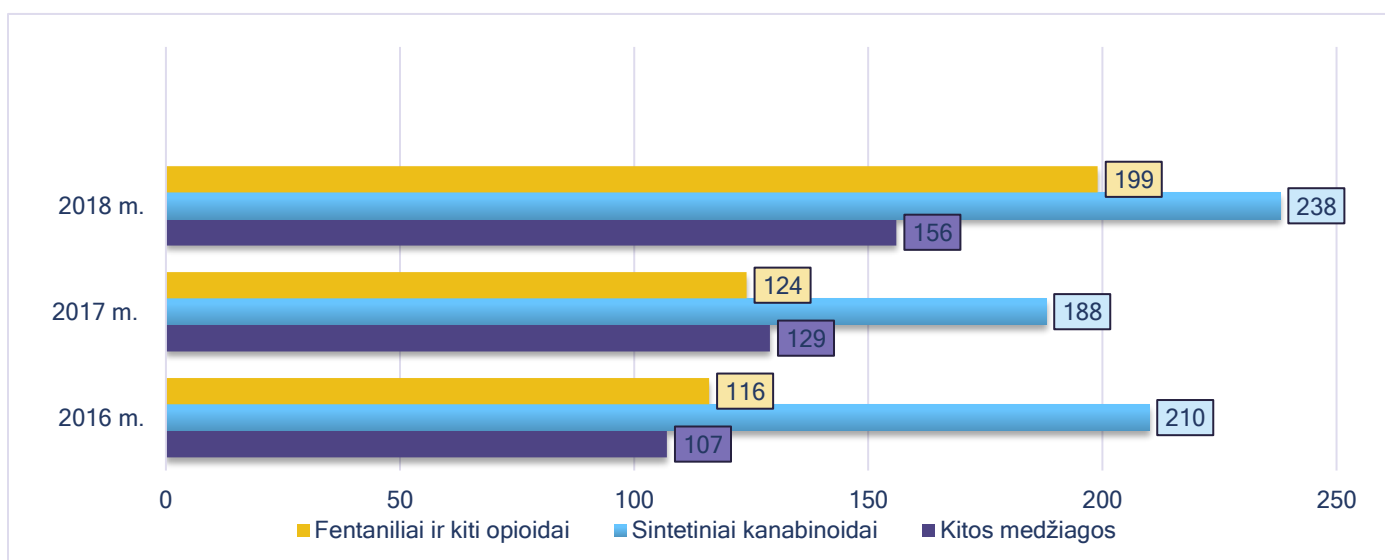
3.15 pav. NPS rizikos vertinimo Komisijoje rezultatai, skaičius

Fentanilių banga

2018 m. iš Jungtinių Tautų Tarptautinės narkotikų kontrolės valdybos (INCB) gavus informaciją apie 93 naujus ir sveikatai pavojingus fentanilius, buvo nedelsiant sureaguota:

- 57 fentaniliams pritaikytos kontrolės priemonės, įtraukiant juos į Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus;
- net 36 fentaniliai, iš nurodytų INCB pranešime, dėl Departamento efektyvaus informacijos apie NPS koordinavimo, jau buvo kontroliuojami Lietuvoje.

Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, stebimos fentanilių ir kitų opioidų sulaikymų augimo tendencijos rinkoje (3.16 pav.).

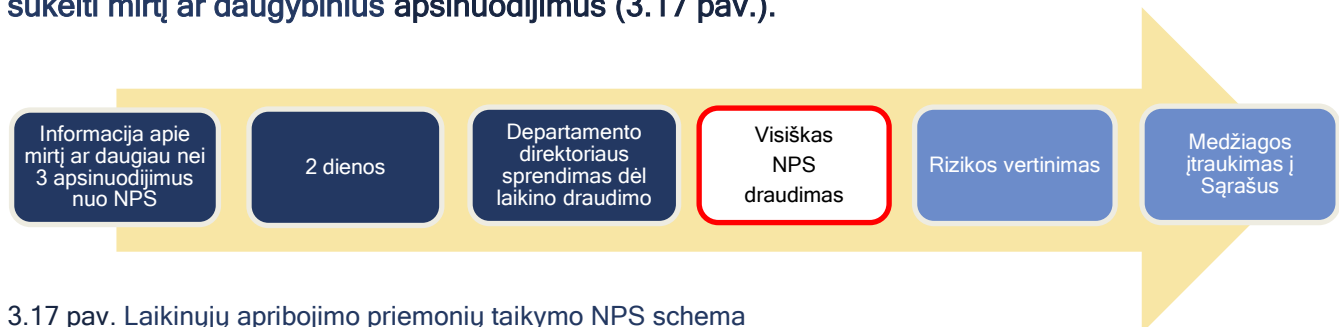

3.16 pav. Sintetinių kanabinoidų, opioidų ir kitų naujų psichoaktyviųjų medžiagų sulaikymo atvejų skaičius Lietuvoje, vienetais

Laikinosios apribojimo priemonės NPS – greito reagavimo įrankis

Spartus pavojingų NPS plitimas, jų įvairovė, keliamos grėsmės ir internetinis didelis platinimo tinklas įtakojo greito valstybinių institucijų reagavimo būtinybę į ypač pavojingas medžiagas.

2018 m. Departamentas inicijavo Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo pakeitimą, įteisinantį greitą laikinųjų apribojimo priemonių pritaikymą medžiagoms, galinčioms sukelti mirtį ar daugybinius apsinuodijimus (3.17 pav.).

3.17 pav. Laikinių apribojimo priemonių taikymo NPS schema

Mirčių nuo opioidų perdozavimo prevencija

2017 m. buvo nustatytos 83 mirtys dėl apsinuodijimo narkotikais (2016 m. – 109, 2015 – 115). Lietuva 2015-2016 m. buvo viena iš penkių pirmaujančių ES šalių pagal mirčių dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų perdozavimo skaičių ir Europos Sąjungos vidurkį viršijo 2-2,5 karto.

Siekiant sumažinti [mirčių nuo opioidų perdozavimo riziką Europoje](#) ir pasaulyje, taikomos tokios priemonės kaip:

- pakaitinis gydymas;
- narkotikų vartojimo kambariai (vartojantis žmogus nelieka vienas perdozavimo atveju, o personalas gali suteikti pagalbą, taip pat teikiama informaciją apie gydymosi bei kt. paslaugas);
- vis plačiau įgyvendinama naloksono išdavimo programa, opioidus vartojantiems asmenims.

2018 m. Departamentas parengė [tvarką](#), kuri sudarė teisinės prielaidas gelbėti gyvybes. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinta tvarka sudaro sąlygos vykdyti naloksono išdavimą žemo slenksčio paslaugų kabinetų lankytojams, patiriantiems riziką perdozuoti narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis ir padidinti naloksono prieinamumą švirkščiamųjų narkotikų vartotojams bei sumažinti perdozavimo ir mirties riziką. Šis preparatas yra vaistinis preparatas, opioidų priešnuodis, leidžiantis išvengti mirties nuo opioidų perdozavimo atveju.

